

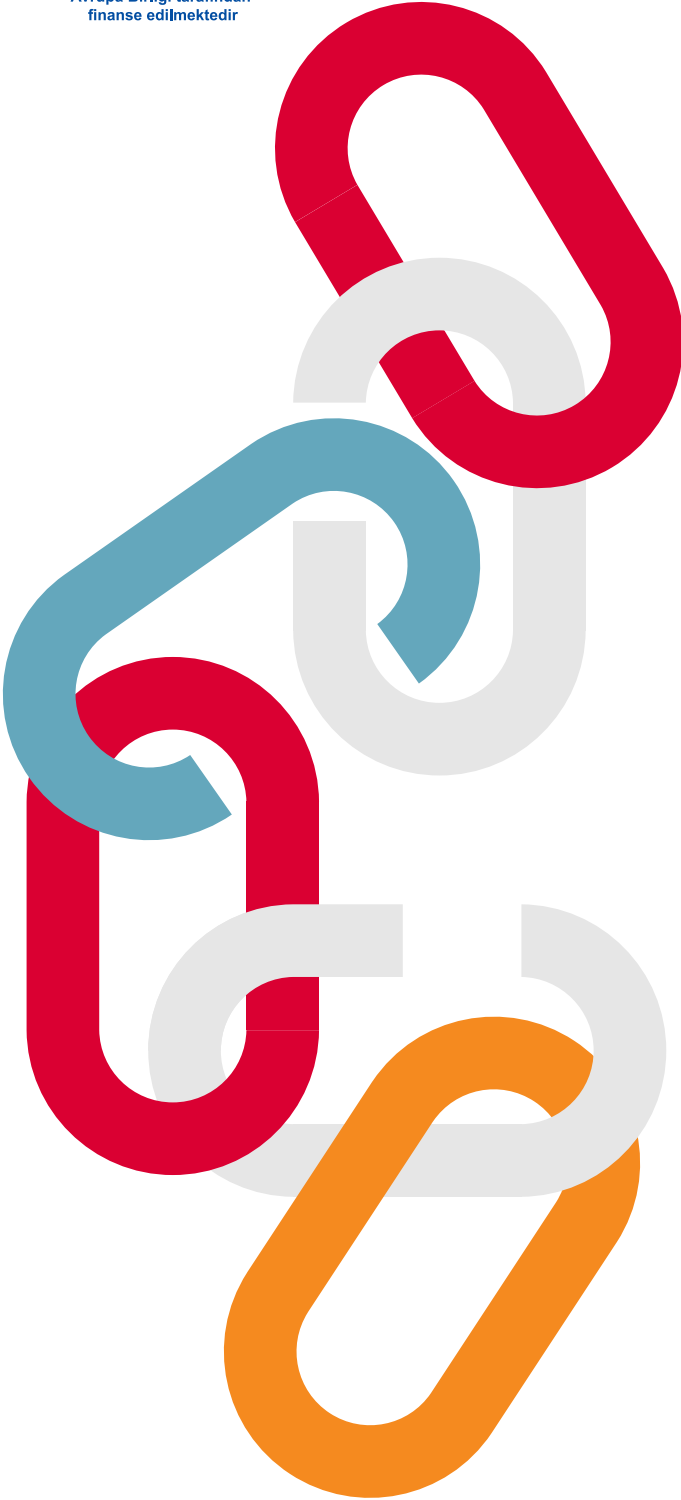
Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
Third Sector Foundation of Türkiye

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi

Türkiye'de STÖ'lerin Kaynak Yaratma Faaliyetleri Açısından Yardım Toplama Mevzuatı

Mevzuat, Uygulama ve
Reform İhtiyacı

**Türkiye'de
STÖ'lerin Kaynak
Yaratma
Faaliyetleri
Açısından Yardım
Toplama Mevzuatı**

Mevzuat, Uygulama ve
Reform İhtiyacı

Türkiye'de STÖ'lerin Kaynak Yaratma Faaliyetleri Açısından Yardım Toplama Mevzuatı Mevzuat, Uygulama ve Reform İhtiyacı

Mayıs 2026

© 2026 STGM, TÜSEV

STGM

Barbaros Mah.
Buğday Sk. 2/5 06680
Çankaya-ANKARA
Tel:(0312) 442 42 62 (pbx)
Fax: (0312) 442 57 55
e-posta: bilgi@stgm.org.tr

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV)

Bankalar Caddesi No:2 Minerva Han
Kat:5 34420
Karaköy-İSTANBUL
Tel: +90 212 243 83 07
e-posta: info@tusev.org.tr

© Tüm hakları saklıdır ve bu yayın kaynak gösterilmek kaydıyla kullanılabilir.
Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçerikten yalnızca STGM ve TÜSEV sorumludur ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İçindekiler

- 1 Giriş
- 4 Ulusal Mevzuat ve Uygulamalar
- 7 Bir Düzenleme Alanı Olarak “Yardım Toplama”
- 9 Cumhuriyet Döneminde Yardım Toplama Faaliyetleri ve Düzenlemeleri
- 11 1983 tarih ve 2860 sayılı Yardım Toplama Kanunu
- 12 Yardım ve Bağış Ayrımının Yarattığı Güncel Sorunlar
- 15 Yardım Toplama İzin Sistemi: Uzun, Belirsiz, Bürokratik
- 17 Bir Reddetme Yöntemi: “Cevapsız Bırakma”
- 19 Mevzuatın Ötesindeki Bariyer: Uygulama Farkları

- 21** Faydalanıcı Verilerinin Talebi: Şeffaflık ile Veri Güvenliği Arasındaki Denge
- 24** Gri Alanlar ve Muğlak Sınırlar: Yardım mı Bağış mı?
- 27** Yardım Toplama Sürecinde Ayrımcılık: Özel İzinler
- 28** Bürokrasi Karmaşası: Yetkiden Kaçış ya da Keyfi Karar
- 29** İnsani Yardım Faaliyetleri ile Yardım Toplama Mevzuatının Çatışması
- 32** İdari Uygulamalarda Toplumsal Önyargı ve Ayrımcılığın Etkisi
- 33** Yeni Yöntemler: Kitlesele Fonlama (Crowdfunding), Dijital Platformlar ve Gerçek Kişilerin Yardım Toplaması
- 35** Sonuç ve Reform Önerileri

Örgütlenme özgürlüğü, içinde yaşadığımız modern demokrasilerin en önemli temellerinden biridir. Zira bu özgürlük sadece bireylerin ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere hür iradeleriyle bir araya gelme, grup, dernek, sendika veya siyasi parti kurma ve bu oluşumlara katılma hakkını garanti altına almaz, bu hakkın kullanımı sayesinde diğer kişisel, sosyal, ekonomik ve siyasi hakların da hayata geçirilmesi için bireyleri kamu otoriteleri karşısında güçlü kılar. Dolayısıyla bir toplumda örgütlenme özgürlüğünün durumu o ülkedeki demokrasinin sağlıklı bir biçimde işlemesi için bir ön koşuldur.

Örgütlenme özgürlüğü ise sadece bir sivil toplum örgütü (STÖ) kurabilme ya da kurulmuş olanlara katılabilme hakkından ibaret değildir. Ülkedeki bütün STÖ'lerin özgürce faaliyet gösterme hakkı olmalı, bu haklar kamu idaresince korunmalı, kamu idaresi ve politika yapıcılar karar alma süreçlerine STÖ'lerin katılımı için tedbirler almalıdır. Bu koşullar sağlandığında bile, örgütlenme özgürlüğünden bahsedebilmek ancak bir kuruluşun varlığını sürdürmesi için gerekli finansal kaynaklara erişiminin garanti altına alınmasıyla mümkündür. Bu nedenle, uluslararası standartlar, STÖ'lerin kaynak geliştirme faaliyetlerinin serbest olması gerektiğini, sınırlamaların ise ancak zorunlu hallerde uygulanmasını öngörür. Bu yönüyle finansal kaynaklara erişim, örgütlenme özgürlüğünün teorik değil, pratik ve etkili biçimde kullanılabilmesinin bir parçasıdır.¹

Uluslararası standartlar, sivil toplumun kaynaklara

erişim hakkını dar anlamda nakdi gelirlerle sınırlı görme-yerek, bağışlar, hibeler, aidatlar ve ekonomik faaliyetlerden elde edilen gelirlerin yanı sıra aynı katkılar, insan kaynağı, vergi teşvikleri, kamu ve özel fonlara erişim ile malvarlığına dayalı gelirleri de kapsayan geniş bir çerçevede tanımlamaktadır.² Bu yaklaşım doğrultusunda, STÖ'lerin söz konusu meşru kaynaklara erişiminin kural olarak serbest olması gerektiği kabul edilmekte; devletlerin rolü ise kaynaklara erişimi önceden kısıtlamak veya izin mekanizmalarına bağlamak değil, şeffaflık ve hesap verebilirliği teminat altına alan, kamu yararını korumaya yönelik, orantılı ve öngörülebilir bir çerçeve ile bu alanı düzenlemekle sınırlı tutulmaktadır.

Finansal kaynaklara erişime getirilen sınırlamalar ancak istisnai nitelikte, açık bir yasal dayanağa sahip, meşru bir amaca yönelik ve ölçülülük ilkesine uygun olmalıdır. STÖ'lerin kaynak geliştirme kapasitelerini fiilen işlevsiz kılan veya aşırı bürokratik yükler doğuran düzenlemeler, örgütlenme özgürlüğüne müdahale niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla uluslararası standartlar bakımından finansal kaynaklara erişim, korunması gereken tali bir menfaat değil; sivil toplumun varlığını, bağımsızlığını ve kamu yararı sunabilme kapasitesini doğrudan belirleyen temel bir haktır. Bu yaklaşım, Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB) ve Avrupa Konseyi (AK) belgeleri ve bu belgelerin denetim organlarının içtihat ve yorumlarıyla tutarlı biçimde ortaya konmuştur. Uluslararası rejim, devletlerin yardım toplama alanında hedefli, ayrımcı veya caydırıcı düzenlemeler oluşturmasını yasaklamaktadır.

1 Venedik Komisyonu, [Report on Funding of Associations](#), Study No. 895/2017, 18 Mart, 2019, s.5, p.9.

2 Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AÇİT), [Guidelines on Freedom of Association](#), 2015, s.67-68, par. 200-202.

STÖ'lerin kaynak arama hakkı, örgütlenme özgürlüğünün ayrılmaz bir parçası olmakla birlikte, mutlak değil, sınırlandırılabilir bir haktır. Bununla birlikte, bu hak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 11. maddesinin 2. fıkrası ve BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 22. maddesinin 2. fıkrasında öngörülen sınırlama rejimi ve içtihatla geliştirilen kriterler çerçevesinde, üç koşulun kümülatif olarak sağlanması halinde sınırlandırılabilir:

1. Sınırlama öngörülebilir ve erişilebilir bir yasal düzenlemeyle getirilmelidir.
2. Sınırlama, AİHS m.11/2 ve MSHS m.22/2'de tahdidi olarak sayılan meşru amaçlardan en az birini getirmelidir.³
3. Sınırlama, söz konusu meşru amaca ulaşmak için demokratik bir toplumda gerekli ve orantılı bir tedbir olmalıdır.

BM Barışçıl Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüğü Özel Raportörü'nün 24 Nisan 2013 tarihli raporunda açıkça ifade edildiği üzere derneklerin yerel, yabancı ve uluslararası kaynaklardan fon temin edebilme kapasitesi, örgütlenme özgürlüğünün ayrılmaz bir parçasıdır". Rapora göre bu alandaki kısıtlamalar yalnızca BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme m.22'nin değil, aynı zamanda BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin de ihlali sonucunu doğurmaktadır.⁴

Bu yaklaşım, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Örgütlenme Özgürlüğü Rehberi⁵ belgesinin 222. ve 223. paragraflarında ayrıntılı biçimde somutlaştırılmıştır. Rehber ilkeler, devlet uygulamaları arasında en derin endişe uyandıran örnekleri sıralayarak; yabancı fonlara erişimin tamamen yasaklanmasını, önceden izin şartına bağlanmasını, fonların merkezi bir devlet havuzu üzerinden aktarılmasının zorunlu tutulmasını, aşırı raporlama yükümlülüklerini, denetimlerin taciz aracı olarak kullanılmasını ve yabancı fon alan kuruluşların olumsuz biçimde etiketlenmesini açıkça insan haklarına aykırı olarak nitelendirmektedir.⁶ Aynı belge, bu tür sınırlamaların doğrudan BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme m.22'yi ihlal ettiğini vurgulamakta ve devletlerin kısıtlama getirmek yerine, vergi teşvikleri ve finansal işlem kolaylıkları yoluyla sivil toplumun finansal sürdürülebilirliğini desteklemesi gerektiğini belirtmektedir.

Avrupa Konseyi de AGİT ve BM'nin konuya yaklaşımını güçlü biçimde teyit etmektedir. AK Bakanlar Komitesi'nin STÖ'lerin Avrupa'daki Hukuki Statüsüne İlişkin CM/Rec(2007)14 sayılı Tavsiye Kararı, yardım toplama alanındaki temel kuralı net biçimde ortaya koymuştur. Tavsiye Karar'a göre STÖ'ler yalnızca kendi devletlerindeki kamu kurumlarından değil, aynı zamanda bireysel veya kurumsal bağışçılardan, başka devletlerden ve çok taraflı ajanslardan nakdi veya aynı yardım talep etmekte ve almakta özgür olmalıdır. Bu hakka getirilebilecek tek sınırlama gümrük, döviz, kara para aklamayla mücadele ve siyasi partilerin finansmanına ilişkin genel hukuk kurallarıyla sınırlıdır ve STÖ'lere özgü engelleyici veya ayrımcı bir rejim öngörülemez.⁷

3 Ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması.

4 BM Barışçıl Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüğü Özel Raportörü, [Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, Maina Kiai](#), UN Doc. A/HRC/23/39, 24 Nisan 2013, par 20.

5 STGM, AGİT Örgütlenme Özgürlüğü Rehberi Gayri Resmî Türkçe Çevirisi, TACSO Türkiye, <https://www.stgm.org.tr/e-kutuphane/agit-orgutlenme-ozgurlugu-rehberi-gayri-resmi-turkce-cevirisi> web sitesinde mevcuttur. Son erişim 21.1.2026.

6 AGİT, Guidelines on Freedom of Association, 2015, s.67-68, par. 222-223.

7 Avrupa Konseyi, Bakanlar Komitesi [Recommendation CM/Rec\(2007\)14 on the legal status of non-governmental organisations in Europe](#), CM/Rec(2007)14.

Türkiye'de STÖ'lerin kaynak yaratma faaliyetleri temel olarak 5253 sayılı Dernekler ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile düzenlenmiştir. Bununla beraber 2860 sayılı Yardım Toplama Kanunu da gerçek kişiler, kurumlar, spor kulüpleri, gazete ve dergilerin yanı sıra dernek ve vakıfların da "yardım toplama" faaliyetlerini kapsamına almıştır. Böylece dernek ve vakıfların bütün gelir elde etme yöntemleri beyanname ile bildirim esas alan kanunlar ile düzenlenirken, belli bir tür kaynak geliştirme yönetimi, yardımlar, izin esasına dayanan ikinci bir rejime tabi kılınmıştır. Bu "izin rejimi" ise usule ilişkin ikincil önemde bir farklılık değil; örgütlenme özgürlüğü, hukuk devleti ilkesi, eşitlik, ölçülülük ve demokratik toplum düzeni ile doğrudan bağlantılı olan yapısal bir sorun yaratmıştır. Zira uygulamadaki yardım toplama rejimi uluslararası örgütlenme özgürlüğü standartları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı ışığında ölçülülükten başlayan bir dizi sorun taşımaktadır. Bu bir dizi soruna eşlik eden idarenin geniş takdir yetkisinin, uygulamadaki keyfîlik risklerini artırdığı da vurgulanmalıdır. Üstelik dijital bağış ve kitlesel fonlama (crowdfunding) gibi yeni yöntemlerin gelişmesi de 2860 sayılı Kanun'un sahip olduğu gri alanları çoğaltmıştır.

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) ve Sivil Toplum Geliştirme Derneğinin (STGM) ortaklaşa hazırladığı bu yayın yardım toplama mevzuatının Türkiye'de sivil toplum örgütlerinin kaynak yaratma faaliyetlerine etkisine odaklanıyor. Politika yapımcılar, kamu kurumları, sivil toplum örgütleri ve uluslararası paydaşlar için konunun hem hukuki hem de uygulamaya ilişkin boyutlarını ele alan referans niteliğinde bir kaynak olmayı amaçlıyor. Bu doğrultuda Türkiye'de yardım toplama faaliyetlerine ilişkin hukuki çerçeveyi ve idarenin uygulamalarını örgütlenme özgürlüğü ve hukuk devleti ilkeleri çerçevesinde değerlendiriyor.

Yayın üç ana eksen üzerinden oluşuyor. İlk eksen 2860 sayılı Yardım Toplama Kanunu ve ilgili ikincil mevzuat ile bunların idare hukuku bakımından değerlendirilmesini

ele alıyor. Bu bölüm bir hukuki kategori olarak "yardım"ın toplanması ve yapılmasını düzenleyen süreçlerin hukuki niteliği, idarenin takdir yetkisi, ölçülülük ve hukuki belirlilik sorunlarını inceliyor. İkinci eksen STGM ve TÜSEV ortaklığında yürütülen Örgütlenme Özgürlüğünün İzlenmesi Projesi kapsamında 19 STÖ ile gerçekleştirilen üç odak grup toplantısı ve önceden izin almadan yardım toplama statüsüne sahip üç STÖ ile yapılan mülakatlardan elde edilmiş nitel bulgular oluşturuyor. Bu kapsamda, STÖ'lerin kaynak arama ve toplama faaliyetlerinin bir parçası olarak izin ve raporlama süreçlerinde karşılaştıkları sorunlar, dijital mecralar kullanılarak oluşturulan gelirlere ilişkin riskler, "yardım" kavramının belirsizliğinin uygulama farklılıkları ve keyfî sınırlamalara olanak tanınması, afet zamanları gibi olağanüstü dönemlerdeki deneyimler ve sivil toplum örgütlerinin bu zorlukların üstesinden gelebilmek için geliştirdikleri stratejiler analiz ediliyor.

Sonuç bölümünde ise uluslararası insan hakları standartları ve karşılaştırmalı hukuk ekseninde ve görü-şülen STÖ'lerin tecrübe ve görüşlerini de dikkate alan Türkiye'deki yardım toplama ve yapma rejiminin uluslararası normlarla uyumlu şekilde değiştirilmesini tavsiye eden genel bir değerlendirme ve politika önerileri yer alıyor.

Ulusal Mevzuat ve Uygulamalar

Türkiye'deki başlıca sivil toplum örgütlenme biçimi olan dernek ve vakıfların kaynak geliştirme faaliyetlerini düzenleyen çok sayıda yasal kaynak mevcuttur. Bunların başlıcaları şöyle:

- 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
- 2860 sayılı Yardım Toplama Kanunu
- 5253 Dernekler Kanunu
- 5737 Vakıflar Kanunu
- 6098 sayılı Borçlar Kanunu
- Yardım Toplama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik
- Dernekler Yönetmeliği
- Vakıflar Yönetmeliği
- İçişleri Bakanlığı Genelgeleri
- İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliği Görüşleri

Medeni Kanun'un 99. maddesi dernek gelirlerinin üye ödentisi, dernek faaliyetleri sonucunda veya dernek mal varlığından elde edilen gelirler ile bağış ve yardımlardan oluştuğunu belirlerken, Dernekler Kanunu'nun 10. maddesine göre "Dernekler, tüzüklerinde gösterilen amaçları gerçekleştirmek üzere, benzer amaçlı derneklerden, siyasi partilerden, işçi ve işveren sendikalarından ve meslekî kuruluşlardan maddî yardım alabilir ve adı

geçen kurumlara maddî yardımda bulunabilirler." Benzer bir biçimde Vakıflar Kanunu'nun 25. maddesi vakıfların yurt içi ve yurt dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlardan aynı ve nakdi bağış ve yardım alabileceğini; yurt içi ve yurt dışındaki benzer amaçlı vakıf ve derneklere aynı ve nakdi bağış ve yardımda bulunabileceğini öngörür. Her iki kanun da dernek ve vakıflara amacını gerçekleştirmeye yardımcı olmak ve kuruluşa gelir temin etmek amacıyla iktisadi işletme ve şirket kurabilmesini mümkün kılar.

Görülebileceği üzere Türkiye'de dernek ve vakıflar için gelirlerinin kaynakları konusunda sadece Medeni Kanun bir çerçeve çizmiş, Dernekler Kanunu ve Vakıflar Kanunu gelir türleri için bir sınırlama getirmemiş, gelir ve giderlerde usul ile tutulması gereken defterleri düzenlemiştir. Bunun tek istisnası yurt dışından alınan yardımlara ilişkin düzenlemelerdir. Vakıflar Kanunu'nun yukarıda anılan hükmüne benzer bir biçimde Dernekler Kanunu'nun yurt dışı yardımları düzenleyen 21. maddesi de derneklerin mülki idare amirliğine önceden bildirimde bulunmak şartıyla yurt dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlardan aynı ve nakdi yardım alabileceğini öngörür. Dolayısıyla, yurt dışından alınacak yardımlar dışında Türkiye'de dernek ve vakıfların gelir kaynaklarına ilişkin önceden bildirimde bulunmayı ya da izin almayı gerektiren bir düzenleme yoktur.

Bu noktada 27/12/2020 tarihli ve 7262 sayılı Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun ile Türkiye tarihinde ilk kez yardım yapma eylemi için de bir rejim oluşturulmuş olduğunun altını çizmek gerekir. Bu kanunun 14. maddesi ile Dernekler Kanunu'nun daha öncesinde "Yurt dışından yardım alınması" olan altıncı bölümünün adı "Yurt dışı yardımlar" olarak değiştirilmiş ve maddeye şu hüküm eklenmiştir: "Yurt dışına yapılacak yardımlar ise yardım yapılmadan önce dernekler tarafından mülki idare amirliğine bildirilir." Böylece beyanname ile bildirim şartının ötesine geçerek önceden bildirimde bulunma şartı oluşturulmuştur.

Yurtdışı yardımları dışında herhangi bir izne ve önceden bildirim tabi olmayan dernek ve vakıf gelirleri için yasa koyucu yıllık beyanname verme yükümlülüğü getirmiştir. Dernekler Kanunu'nun 19. maddesi, dernekleri "yıl sonu itibarıyla faaliyetlerini, gelir ve gider işlemlerinin sonuçlarını düzenleyecekleri beyanname ile her yıl Nisan ayı sonuna kadar mülki idare amirliğine vermekle yükümlü" kılar. Benzer biçimde Vakıflar Kanunu'nun 32. maddesi de Vakıf yönetimlerini "vakfın yönetici veya yönetim kurulu üyeleri listesini, bir önceki yıla ait faaliyet raporlarını, bütçe ve bilançolarını, gayrimenkullerini, malî tablolarını ve bu tabloların uygun araçlarla yayımlandığına dair belgeyi, işletme ve iştiraklerinin malî tabloları ile yönetmelikle belirlenecek diğer bilgileri içeren beyannameyi her takvim yılının ilk altı ayı içerisinde Genel Müdürlüğe" sunmasını zorunlu kılar.

Bu beyannamelerin mali tabloları incelendiğinde hem dernekler hem vakıflar için gelir kalemleri aşağıdaki şekilde öngörülmüştür:

- Üye ödentileri
- Yurt dışından alınan yardımlar
- Kamu kuruluşlarından alınan yardımlar
- Bağış gelirleri

- Yardım toplama gelirleri (sadece dernek beyannamesinde yer alır)
- İktisadi işletme gelirleri
- Finansal gelirler ve diğer gelirler

Ayrıca her iki beyanname de hem derneklerin hem vakıfların yıl içinde, yurt içinde ve yurt dışında, aynı ve nakdi, yaptığı ve aldığı yardımların beyan edilmesini zorunlu kılmıştır. Uygulamada gelir kalemleri arasındaki geçişkenlikler nedeniyle zaman zaman belirsizlikler ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, hibe sözleşmeleri ile elde edilen gelirler yurt dışından temin edildiyse "yardım", yurt içinden temin edildiyse bağış kategorisinde beyan edilmekte; bu da bazı hibelerin ilk kaynağın neresi olduğunun yorumlanmasına bağlı olarak "yurt dışı yardım" mı, yoksa "yurt içi bağış" mı olduğuna ilişkin farklı uygulamalara neden olmaktadır.

Bu noktaya kadar değerlendirilen düzenlemelerden görüleceği üzere, hem dernekler hem vakıflar için gelir kalemlerinden biri olarak öngörülmüş olan yardımlara ilişkin özel düzenlemelerde yeterli hüküm bulunmamaktadır. Beyanname sisteminin de dernekler ve vakıflar için öngörülmüş olan gelir serbestisi ilkesi ile uyumlu olduğu söylenebilir. Ancak asıl sorunlar, dernek ve vakıfların kendilerine özgü düzenlemeleri dışında, gerçek kişiler ve ve bir dizi tüzel kişi için yürürlüğe konmuş olan 2860 sayılı Yardım Toplama Kanunu'na tabi kılındıklarında ortaya çıkmaktadır. Zira Yardım Toplama Kanunu da kendi içerisinde bir "yardım" tanımlaması oluşturmaktadır ve bu tanımlama ile dernekler ve vakıflar kanunlarında tanımlanan "yardım"lar arasındaki ilişki hem hukuki açıdan hem de uygulamada bir dizi soruna neden olmaktadır. Bu karışıklığın temelinde, Yardım Toplama Kanunu'nun amacı itibarıyla yardımın ne olduğunu tanımlamaktan ziyade "toplama" eylemlerine odaklı bir düzenleme olması yatar. Zira kanunun kapsamını düzenleyen ikinci maddesi aşağıdaki hükmü içerir:

"(...) dernekler, sendikalar ve bunların üst kuruluşlarına, spor kulüplerine, mesleki kuruluşlara ve bağış kabulüne yetkili vakıflara kendi statülerine göre üyeleri ve diğer kişiler tarafından yapılacak bağış ve yardımlarla bunların öz kaynaklarından sağlayacakları gelirler, bu Kanunun kapsamı dışındadır."

Açıkça görüldüğü üzere 2860 sayılı Kanun, dernek ve vakıflara kendi statülerine göre üyeleri ve diğer kişiler tarafından yapılacak yardımları kapsam dışında tutmuştur. Dahası yukarıda özetlendiği üzere, dernek ve vakıfların özgün mevzuatı "kendi statülerine göre" bir beyanname ile bildirim yükümlülüğü oluşturmuş yasal olarak bir boşluk bırakmamıştır.

Ancak uygulamada, 2860 sayılı Kanun'un dernek ve vakıflara diğer kişiler tarafından yapılacak yardımları kapsam dışında tutan bu hüküm göz ardı edilmektedir. Böylece fiilen her türlü "yardım" 2860 sayılı Kanun'a, dernek ve vakıfların "yardım sayılmayan gelirleri" ise kendi kanunlarına tabi olacak biçimde "bağış" olarak kabul edilmektedir. Dernek ve vakıfların ana gelir kaynaklarından biri olan yardımların iki ayrı düzenleme rejimine tabi tutulması yukarıda gösterildiği üzere hukuken bir dizi tutarsızlığa neden olmaktadır. Bunun için bulunan çözüm, her türlü "yardım"ın 2860 sayılı Kanun'un kapsam dışına bırakan maddesinin hilafına, o kanuna tabi kılınmasına neden olmuştur. Bu tabi kılma işleminin gerçekleştirilebilmesi ise ancak daha fazla hukuki belirsizlik yaratan bir başka ayırım ile mümkün olabilmiştir: bağış ve yardımların kesin çizgilerle ayrılması.

Bağış ve yardımın iki ayrı hukuki kategori olarak inşasının yarattığı problemlere değinmeden önce, bu ayırımı daha iyi analiz edebilmek için öncelikle bir "toplama mevzuatı" olduğunu iddia ettiğimiz Yardım Toplama Kanunu'nu incelemek gerekir.

Bir Düzenleme Alanı Olarak “Yardım Toplama”

Yardım faaliyetleri, Türkiye’de modern bir idari düzenleme konusu olmadan çok önce, toplumsal dayanışmanın temel unsurlarından biri olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nda “yardım”, “iane”, “sadaka”, “zekât” ve “muavenet” gibi kavramlar, yalnızca bireysel hayırseverliği değil, aynı zamanda kamusal düzenin sürdürülmesini sağlayan kurumsal mekanizmaları da ifade etmekteydi.

Klasik Osmanlı düzeninde sosyal yardım esas olarak vakıf sistemi üzerinden örgütlenmiştir. Ancak 20. yüzyılın başında sertleşen uluslararası rekabet ortamında devletin ihtiyaçlarının çeşitlenmesi, yardım toplama faaliyetlerinin farklı amaçlarla örgütlenmesini de beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede II. Abdülhamit döneminden itibaren ve özellikle II. Meşrutiyet’in ilanı sonrasında yardım toplama faaliyetleri modern bir içerik kazanmaya başlamıştır.

Tanzimat Dönemi ile birlikte Osmanlı Devleti’nin sosyal yardım alanındaki rolü belirgin biçimde değişmiştir. Yeni ortaya çıkan toplumsal ihtiyaçlar devletin sosyal yardım alanına doğrudan müdahil olması ile sonuçlanmıştır. Muhtacın (Muhtaç kimseler; ihtiyaç sahipleri) maaşları, padişah adına yapılan yakacak yardımları ve afet sonrası düzenlenen iane kampanyaları, bu yeni dönemin başlıca araçları arasında yer almıştır. Dağıtılmak ya da kullanılmak

üzere yardım toplamak, giderek merkezi otoritenin yönlendirdiği bir kamusal pratik haline gelmiştir.

Bu dönüşümün erken ve çarpıcı örneklerinden biri, II. Abdülhamit döneminde, 1894 İstanbul Depremi sonrasında düzenlenen yardım kampanyasıdır. Kısa sürede 82.874 Osmanlı altını toplanan bu kampanya modern anlamda kitlesel yardım toplama faaliyetlerinin ilk örneklerinden biri olarak değerlendirilebilir. Söz konusu kampanya, yardım toplamanın artık yalnızca dini veya geleneksel bir pratik değil, merkezi idarenin yönlendirdiği ve denetlediği bir kamu faaliyeti olarak ele alındığını ortaya koymaktadır.

II. Meşrutiyet sonrasında ise yardım toplama faaliyetleri daha da görünür hale gelmiş; rozet satışı, tiyatro ve spor etkinlikleri gibi yöntemler yaygın biçimde kullanılmaya başlamıştır. Bu gelişmeler yardım toplamanın bir seferberlik aracı olarak da işlev kazandığını göstermektedir. Ancak denetimsizlik ve suistimal riskleri nedeniyle zaman zaman yasaklamalara konu olan yardım toplama faaliyetleri 1909 yılında Cem’i İnanat Kararnamesi ve ardından 1915 tarihli Cem’i İnanat Nizamnamesi ile düzenlenmeye çalışılmıştır. Kararname ve Nizamname, yardım toplama faaliyetlerini belirli kurallara bağlamayı amaçlamış; yardım toplamanın kontrolsüz biçimde

yürütülmesinin önüne geçmeyi hedeflemiştir. Bu döneme ilişkin örneklerde, yardım toplama faaliyetleri iki temel ekseninde ele alınmıştır: toplumsal bir seferberlik yaratmak ve kamusal denetimi sağlamak. Bu ikili karakter, sonraki dönemlerde yardım toplama rejimi hakkındaki tartışmaların da temelini oluşturur.

Bu düzenlemeler, devletin yardım toplama faaliyetlerini kontrol altına alma eğiliminin zamanla güçlendiğini göstermektedir. Ayrıca döneme dair diğer örnekler, yardım toplamanın bağış çağrıları haricinde, piyango ve sergi düzenlemek gibi farklı araç ve yöntemlerle çeşitlenebildiğini göstermektedir. Böylece yardım toplama, toplumsal yaratıcılık ve katılım ile idari kontrol arasında şekillenen bir faaliyet alanı haline gelmiştir.

Cumhuriyet Döneminde Yardım Toplama Faaliyetleri ve Düzenlemeleri

Cumhuriyet'in ilanından sonra sosyal yardım ve yardım toplama alanının, modern hukuk düzeni içinde yeniden tanımlanması uzun süreli tartışmalara konu olmuştur. 1915 tarihli Cem'-i İnanat Nizamnamesi Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne miras kalmış ve cumhuriyet döneminde yaklaşık 60 yıl boyunca varlığını korumuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tutanaklarına yansıyan tartışmalar, özellikle piyango ve yardım amaçlı eşya çekilişlerinde sorunlar olduğunu ve bunların nasıl denetleneceği konusunda ciddi görüş ayrılıkları bulunduğunu göstermektedir. Tartışmaların özellikle 1946'dan sonra çok partili hayata geçilmesiyle başladığı görülmektedir. Nitekim dönemin İçişleri Bakanı Münür Hüsrev Göle'nin hayır işleri dışında düzenlenen eşya piyangolarının hukukiliği konusundaki bir soruya cevabı şu şekildedir:

"Siyasi ve siyasi olmayan kuruluşlar ile gerçek kişiler, yardım toplamak istediklerinde 28 Muharrem 1334 tarihli Cem'i İnanat Nizamnamesi hükümlerine uymak zorundadır. Nizamnamenin 14. maddesi, gerçek ve tüzel kişilerin eğlence, piyango ve benzeri faaliyetler yoluyla ya da başka herhangi bir yöntemle

yardım toplamasına izin vermektedir. 15. madde ise bu girişimlerin gerekli ve ciddi bulunması hâlinde valilerin iznine bağlanmasını öngörmektedir. Buna ek olarak, 24. madde, yardımın hayır işleri için toplanması durumunda belirli usul ve denetim şartları getirmiştir. Bakanlık, valilerin 15. madde uyarınca izin verirken, 24 ve 25. maddelerde belirtilen hayır amacının varlığını da aramaları gerektiği görüşünü benimsemiş ve bu hususu valiliklere genelgeyle bildirmiştir. Ancak, Cem'i İnanat Nizamnamesinde yardımların mutlaka hayır amacıyla toplanacağını açıkça öngören kesin bir hüküm bulunmadığı ileri sürülmüş; bu konuda şikâyet ve itirazlar yapılmıştır. Bu nedenle Danıştayın görüşüne başvurulmuş ve konu Başbakanlığa sunulmuştur. Danıştay Birinci Dairesi, 9.10.1947 tarihli ve 38/45 esas sayılı kararıyla; Cem'i İnanat Nizamnamesine göre yapılacak yardım toplama faaliyetlerinin yalnızca hayır işlerine özgülenemeyeceğine, idarenin uygun göreceği her türlü ihtiyacı kapsayabileceğine karar vermiştir. Ayrıca, yardımın toplanma ve harcanma yerlerinin, girişimde bulunanın talebi ve idarenin iznine bağlı olduğu belirtilmiştir. Bu karar, 3.11.1947 tarihinde

Genel Kurul tarafından da onaylanmıştır. Bu karar doğrultusunda, yardımın hayır işleri dışında kullanılması veya hayır cemiyetleri dışındaki kuruluşlar tarafından düzenlenmesi amacıyla yapılan yardım toplama taleplerinin reddedilmesine hukuken imkân bulunmadığı kanaatine varılmıştır."

İçişleri Bakanı Münür Hüsrev Göle'nin cevabı, Cem'i İnanat Nizamnamesi'nin yardım toplama faaliyetlerini yalnızca hayır işleriyle sınırlandırılmadığını; idarenin uygun göreceği her türlü ihtiyacı kapsayabilecek geniş bir takdir alanı tanıdığını ortaya koymaktadır. TBMM bünyesinde yapılan bu tartışma, yardım toplamanın bir yandan meşru bir toplumsal ihtiyaç olarak görülürken, diğer yandan kamu düzeni ve etik açısından riskli bir alan olarak algılandığını göstermektedir.

Cem'i İnanat Nizamnamesi'nin ülkenin değişen koşullarına göre yenilenmesi gerektiği 1970'li yıllar boyunca gündemdeki yerini korumuş, İçişleri Bakanlığı bünyesinde yeni düzenleme çalışmaları yürütülmüş ve Senato'da tartışmalar sürmüştür. Nitekim 1973 yılında yeni bir yardım toplama kanun tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmuştur. Ancak tasarının yardım toplama faaliyetlerinin suistimal edildiği örnekler üzerinden yapılan tartışmalar neticesinde yasalaşmadığı görülmektedir. Bu dönemde özellikle taşrada kurulan derneklerin yardım toplama faaliyetlerini usulüne uygun olarak gerçekleştirecek ve kayda alacak nitelikte üye ve çalışana sahip olmadığı varsayımı yaygındır. Dönemin Cumhuriyet Senatosu'nda yapılan tartışmalara benzer tartışmaların günümüzde de devam ettiğini söylemek mümkündür. Ancak burada dikkat çekici olan konu tartışmaların ağırlıklı olarak kamu düzeni, denetim ve sınırlandırma boyutları etrafında şekillenmiş olmasıdır.

Mevcut Yardım Toplama Kanunu, seçimle oluşmuş bir TBMM yerine 12 Eylül 1980 sonrasında Milli Güvenlik Konseyi'nin yetkisi altında faaliyet gösteren Danışma Meclisi tarafından hazırlanıp kabul edilmiştir. Bu dönemde sendikaların faaliyetten men edildiği, 23 bin derneğin kapatıldığı, toplamda 15,685 dernek üyesi hakkında yasal işlem yapıldığı ve kapatılan dernek ve sendikaların malvarlığına el konulduğu bilinmektedir.

1983 tarih ve 2860 sayılı Yardım Toplama Kanunu

Yardım Toplama Kanunu 1983'te kabul edilirken, genel gerekçesi şu şekilde ifade edilmiştir: "Yardım toplama; sosyal ve geleneksel yönleri ve yaygın uygulaması ile yurdumuz bakımından büyük önem taşır. Bu alanda düzenleyici hükümler getiren 2 Aralık 1331 tarihli Cem'i İnanat Nizamnamesi günün ihtiyaçlarına cevap vermekten uzaklaşmış ve boşlukları nedeniyle uygulamada birçok aksaklıklar doğmaktadır. (...) Toplanan para ve malların kötüye kullanılması, görevlilerin gerekli şekilde görevlerini yapmamaları ve izinsiz yardım toplanması hallerinde uygulanacak yaptırımlar yeterli değildir." İlk bakışta meşru bir amaca hizmet ediyormuş gibi görünen bu gerekçe, yukarıda kısaca aktarmaya çalıştığımız tarihsel arka planla birlikte değerlendirildiğinde, Osmanlı Devleti döneminde olduğu gibi, yardım toplama faaliyetlerinin iki temel eksen arasında şekillendiğini göstermektedir: toplumsal dayanışma ve kamusal denetim.

Yardım Toplama Kanunu, yardım toplama faaliyetlerini esas olarak izne tabi bir idari faaliyet olarak tanımlamış; kamu yararı, güvenlik ve denetim kavramlarını merkeze almıştır. Bu yaklaşım, tarihsel olarak gönüllülük ve toplumsal seferberlik temelinde şekillenen yardım toplama pratiğinin, modern dönemde güvenlikçi bir çerçeveye oturtulduğunu göstermektedir. Bu eğilimin en güncel örneği "Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının

Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun" (Kanun no. 7262; Resmî Gazete Tarih: 31 Aralık 2020, Sayı: 31351, 5. Mükerrer) ile Yardım Toplama Kanunu'nda yapılan değişikliklerdir. Söz konusu Kanun, teklif halindeyken TBMM Adalet Komisyonu'nda 18-19 Aralık 2020 tarihlerinde yapılan iki ayrı oturumda görüşülüp kabul edilmiştir. Komisyon toplantılarına sivil toplum temsilcileri katılmamış, muhalefet milletvekilleri tarafından dile getirilen olası etkiler kabul edilen metinde karşılık bulmamıştır. Bugün Yardım Toplama Kanunu, 1915 tarihli Cem'-i İ'anât Nizâmnamesi ile karşılaştırıldığında daha kapsamlı sınırlamalar içermektedir.

Sonuç olarak Türkiye'de yardım toplama faaliyeti, tarihsel olarak devlet-toplum ilişkilerinin en görünür ve en hassas kesişim noktalarından birini oluşturmaktadır. Bu alan ne tamamen serbest bir sivil alan faaliyeti ne de yalnızca idarenin kontrolünde yürütülen teknik bir işlem olarak görülebilir. Aksine, yardım toplama, tarihsel olarak siyasal iktidar, kamu düzeni ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkinin en görünür biçimde tezahür ettiği alanlardan biridir.

Yardım ve Bağış Ayrımının Yarattığı Güncel Sorunlar

Yukarıda değinildiği üzere, sivil toplum örgütlerinin en önemli gelir kaynaklarını oluşturan yardımlar ve bağışların Yardım Toplama Kanunu kapsamında değerlendirilmesi ile uygulamada ciddi farklılıklar doğuran bir ayrım inşa edilmiştir.

Bağış ve yardım kavramlarını hukuki nitelikleri açısından ayırtırmayı denediğimizde, başvurulacak kaynaklardan biri 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'dur. Zira bu kanun bağış ilişkisini bağışlayanın bir karşılık (ivaz) beklemeden malvarlığından bir değeri bağışlanana devretmesiyle kurulan iki taraflı bir sözleşme olarak düzenler. Bağış sözleşmesinin kurucu unsurları, bağışlayanın bağışlanana kazandırıcı bir işlemde bulunması, bağışlayanın bu işlemi karşılıksız yerine getirmesi ve tarafların bu yönde anlaşma sağlamış olmalarıdır.

Bağış alma, örgütlenme özgürlüğünün ve mülkiyet hakkının doğal bir uzantısıdır ve bir hak statüsündedir; kural olarak izne tabi tutulamaz ve yalnızca yapılan denetimlerin konusu olabilir. Dernekler ve vakıflar, kurucu belgeleri uyarınca, tüzüklerinde veya vakıf senetlerinde belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere bağış alma hakkına doğrudan sahiptirler. Örneğin, bir kişinin bir STÖ'nün banka hesabına kendi iradesiyle para yatırması için idareden izin almaya gerek yoktur.

Buna karşın yardım kavramı, 2860 sayılı Yardım Toplama Kanunu çerçevesinde, kişilerin veya kurumların belirli bir amaç için kamuya yönelik çağrıda bulunarak aktif bir şekilde kaynak talep etmesi eylemidir. Bu anlamda iki kavram arasındaki öne sürülen temel fark; bağış, kurumun pasif bir şekilde kabul ettiği bir edinimdir. Yardım kurumun aktif bir şekilde talep ettiği bir edinimdir. Bu yaklaşım uyarınca dernekler ve vakıfların kampanya düzenleme, afiş asma, SMS hattı kurma veya kamusal alanlara destek kutusu koyma gibi kamuya açık talepleri içeren faaliyet ve eylemlerinin 2860 sayılı Kanun kapsamına girdiği kabul edilmektedir.

Yardım toplama, kamu düzenini ilgilendirdiği varsayılan istisnai ve süreli bir faaliyet olarak tanımlanır ve idarenin takdir yetkisine dayalı bir izin rejimine bağlanmıştır. Bağış almada bağışçının iradesi esastır, yardım toplamada inisiyatif kurumun aktif talebine dayanır. Hukuki rejimin yardım toplama yöntem ve amaçlarını sıkı bir denetime tabi tutması, yardım toplamaya dair karar alma yetkisini kurumdan alarak idareye devretmektedir. İdari mercilerin subjektif yorumları ve denetim pratikleri, STÖ'leri kendi kurumsal öncelikleri yerine idarenin beklentilerine uygun hareket etmeye zorlamaktadır. Bu durum, sivil toplumun finansal serbestisi ve operasyonel bağımsızlığı üzerinde doğrudan bir kısıtlayıcı etki yaratmaktadır. Bu kapsamda bir STÖ temsilcisi, yardım

toplama izin süreçlerindeki ret kararları, belirsiz ve değişken değerlendirme ölçütleri, uzun ve karmaşık bürokrasi ile "gri alanlar" hakkında şunları söylemiştir:

"Biz daha evvelinde bu yardım toplama konusunda bu kadar ehil değildik. Yani o kadar fazla evrak ve o kadar karmaşık bir mevzuat içerisinde mayın tarlasında hazırlıyoruz, o şeyi, başvuru sürecini. Hani ben avukatım, araştırıyorum, yapıyorum ama bütün dernekler avukat bulundurmuyor ya da işte hani böyle bir şeyi yok. O yüzden de bu sürecin başı zaten çok tuhaf gelmişti bana. Bu kadar bürokratik, hani sivil alanda devletin desteğinin olması gereken bir alanda bu kadar çetrefilli bir yol izlenmesi tuhaf gelmişti. Sonrasında zaten reddedildi. Hani çok gereksiz bir şekilde reddedildi o da. Yani nasıl denir bu kadar çaba da boşa gitti, o kadar vakit de boşa gitti, o kadar evrak toplama vesaire de bizim şeyimiz. Yaşadığımız zorluk buydu zaten. Reddedilmesi de başlı başına bir zorluk. Aşamıyoruz o engeli."

İstisnai statüye sahip, Cumhurbaşkanınca izin alınmadan yardım toplama hakkı verilen kuruluşlar hariç olmak üzere, her bir faaliyet için mülki idare amirliğinden, valilik veya kaymakamlık makamlarından izin alınması zorunludur. İzin almadan yardım toplama faaliyetinde bulunmanın yaptırımı, idari para cezası ve daha ağır hukuki süreçlerin başlaması riskini doğurur. Daha geniş anlamıyla bir hukuk rejimi olarak, banka hesabı paylaşarak yapılan çağırının hangi noktada "pasif bağış kabulünden" çıkıp "aktif yardım toplamaya" dönüştüğüne dair net bir hukuki çerçevenin bulunmaması, STÖ'ler için sürekli bir hukuki risk olarak yorumlanması mümkündür. Odak grup toplantılarına katılan bir STÖ temsilcisi şunları söylemiştir:

"Yardım toplama nedir? Mesela bir bağışçımız kendi (sosyal medya hesabında) işte böyle böyle destek olun diye bir şey paylaşıyor. Ama takipçisi çok olan birisi. Şimdi bu yardım toplamaya girer mi? Bizim için

yardım mı topluyor? Yani girmeyebilir bence yardım toplamaya ama [idare] çıkıp diyebilir ki hayır bu yardım toplamaya giriyor. Sonuçta senin için orada bir duyuru yapıyor diyebilir gibi. Böyle şeyler var."

Daha çok uygulamada inşa edilmeye çalışılan yardım/bağış ayrımı için ortaya çıkan ölçütleri şöyle özetlemek mümkündür: İki gelir elde etme biçimi arasındaki temel fark "toplama süreçleri"nde aranmaktadır. Bağış "kendiliğinden" bir gelir elde etme yöntemi iken, yardımın derneğin ya da vakfın aktif çağırısına dayalı olduğu varsayılır. İkinci ayırım ölçütü gelir elde etmenin amacına dairdir: bağışların çerçevesini tüzük ya da kuruluş senedi belirlerken, yardım toplamak için kamu idaresinin yorumlayacağı biçimde bir "kamu yararı" aranmaktadır. Uygulamada ayrımı belirleyen üçüncü ölçüt mekansal sınırlardır ki, aslında fiilen en etkin kriter budur: Bağışın alınabileceği yerler dernek ya da vakfın fiziksel ya da dijital olarak sahip olduğu mekanlarla (STÖ'nün resmi internet sitesi) sınırlı tutulup, bunlar dışındaki her türlü mekan ya da dijital ortam, sosyal medya hesapları gibi yönetimi fiilen sadece o kuruluş tarafından gerçekleştiriliyor olsa dahi kamuya ait mekan olarak kabul edilip Yardım Toplama Kanunu'na tabi kılınmaktadır. Uygulamada dernek ve vakıfların yaşadığı sorunların pek çoğu esas alınan bu ölçütün mekanın kullanım ya da yönetim yetkisine değil, çok daha daraltılmış biçimde "sahip olma" koşuluna bağlanmış olmasıdır.

Bağış ve yardım arasında inşa edilen bu zoraki ayrımın dernek ve vakıflar için hayati önemde olması, doğruduğu sonuçlarla ilgilidir.

Bir STÖ temsilcisi bu ayrımın sivil toplumun sürdürülebilirliği açısından yarattığı temel sorunu "Görünürlük olmadan bağış olmuyor, görünür olmak içinse yardım toplama izni gerekiyor." diyerek vurgulamaktadır. Zira yukarıda değinildiği üzere "yardımlar" yani bir çağrı sonucu geldiği kabul edilen bağışlar için sıkı sıkıya

düzenlenmiş ve kamu idaresine oldukça geniş takdir yetkisi bırakan bir izin rejimi geçerlidir. Rapor kapsamında görüşme yapılan bir başka STÖ temsilcisi bu ayrımı şu şekilde değerlendirmiştir:

"Mevzuatı kendi kendime okuduğumda, bütün bu kurumların değerlendirmelerini bilmeden önce benim anladığım şey aslında bir vakıf bağış toplama yetkisine sahip. Yardım da bir bağıştır. Vakfın bunu yapmak için hiçbir şekilde kimseden izin almaya ihtiyacı olmadığı yönünde. Olması gereken de kanımca bu. Burada olsa olsa bir bildirim usulüyle devlet bu işin hani insanların yardım gönüllülüğünün sömürülmemesi adına bunun izini takip etmek isteyebilir. Bunu anlıyorum. Burada bir bildirim ve kötüye kullanılmadığına dair gerektiğinde ispat talep edilmesi denetimlerde çok anlaşılır. Bunu mantıklı buluyorum ama kanundan başlayarak yardım konusunun bağıştan ayrılmasını son derece hukuken yapay buluyorum ve buradaki izin prosedürlerini de yani yönetmeliğin kanuna da aykırı olduğunu düşünüyorum doğrusu. Ama böyle kilit bir anlayış var karşımızda."

Bu ayrım nedeniyle, dernekler ve vakıflar, bağış olarak değerlendirdikleri bir gelir elde etme faaliyetinin, sonradan kamu idaresince yardım elde etme faaliyeti olarak değerlendirilmesi riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Dahası bu yaklaşım STÖ'lerin yaygın bağış geliri elde etmek, tek seferlik bağışları düzenli bağışa dönüştürebilmek için gerekli iletişim ve toplumsal etkileşim çalışmaları da dahil olmak üzere birçok faaliyetinin önünde engele dönüşebilmektedir. Odak grup toplantılarına katılan bir STÖ temsilcisi yaşadıkları deneyimi şu şekilde aktarmıştır:

"...izin alamadığımız ve yardım toplama kampanyası açamadığımız dönemlerde bu gönüllü kitlesini harekete geçiremediğimiz için dolayısıyla kurumun etrafındaki o çekirdek kitle hariç diğer insanlarla bağımızın biraz olsun açılmasına, işte o iletişimin kopmasına sebep oldu. Öyle bir dezavantajımız oldu. Onun dışında tabii ki hani gelir anlamında çok büyük düşüşler yaşadık. Böyle bir dezavantajı oldu. Ve iletişim ve bilinirlik görünürlük anlamında çok fazla bize eksi anlamda bir etkisi oldu. Yani bu tip sorunlar. Aslında benim düşünceme göre kaynak geliştirme, bağış getirme faaliyetinden daha çok görünürlük, bilinirlik faaliyetleri; insanları kurumdan haberdar etme faaliyetleri daha önemliymiş. Onu anlamış oldum bu şekilde."

Yardım Toplama İzin Sistemi: Uzun, Belirsiz, Bürokratik

Yardım toplama izni, idare hukuku ilkeleriyle sıkıya örülmüş ve örgütlenme özgürlüğüne doğrudan etki eden idari işlem niteliği taşır. İdari işlem, idarenin kamu gücüne dayanarak tek taraflı irade açıklamasıyla tesis ettiği ve hukuk düzeninde değişiklik doğuran icrai nitelikteki tasarruflardır. Bu işlemler hukuka uygunluk karinesinden yararlanır ve yargısal denetime tabidir. Ayrıca pratikteki uygulamalar, önceden izin almaksızın yardım toplama statüsüne sahip bir STÖ'nün dahi belli yükümlülükler altında olduğunu göstermektedir. Önceden izin almadan yardım toplama statüsüne sahip bir STÖ kendileriyle yapılan mülakatta, izin almadan yardım toplama statüsünün kamuoyunda yanlış biçimde bildirimsiz veya denetimsiz faaliyet olarak algılandığını, ancak bu statünün düzenli bildirim yükümlülüklerini içerdiğini vurgulamıştır. Bildirim esaslı sistemin izin sistemine kıyasla yardım toplama faaliyetlerini ciddi biçimde kolaylaştırdığını, bağlı miktarlarını ve STÖ'nün bilinirlik ve görünürlüğünü büyük ölçüde artırdığını aktarmış; izin sisteminin sivil toplumun en temel faaliyetlerini dahi idari izne tabi kılarak yapısal bir sorun yarattığını belirtmiştir.

Yardım Toplama Kanunu'nun 6. maddesinde düzenlenen izin alma zorunluluğu, bu idari işlemin tesis edilmesini ön şarta bağlayarak bir denetim mekanizmasını devreye sokar. Kanun'un 5. maddesinde sınırlı şekilde sayılan "makbuzla, belirli yerlere kutu koyarak,

bankalarda hesap açtırarak, yardım pulu çıkararak, eşya piyangosu düzenleyerek, kültürel gösteriler ve sergiler yoluyla, spor gösterileri, gezi ve eğlenceler düzenlemek veya bilgileri otomatik ya da elektronik olarak işleme tâbi tutmuş sistemler kullanmak suretiyle yardım toplama" idarenin hareket alanını belirleyen işlemin konusunu oluşturur. Yardım toplama şekillerinin sınırlı sayıda tutulması, Kanun gerekçesinde "uygar bir topluma yakışmayan ve vatandaşın vicdanını inciten yardım toplama şekillerine meydan verilmemesi" gerekliliğine dayandırılmıştır.

İdari işlemin hukuka aykırılık içermemesi için taşınması gereken beş temel unsurdan ilki olan yetki, Kanun kapsamında mülki idare amirlere hasredilmiştir. Kanun'un 7. maddesi uyarınca, yardım toplama faaliyetinin coğrafi sınırlarına göre kaymakamlık veya valilik makamları münhasır yetkiye sahiptir. Yetki unsuru, idare hukukunda kamu düzenine ilişkin olup, yetkisiz bir makamın izin vermesi işlemi yetki gaspı nedeniyle hukuka aykırı hale getirir. Bununla birlikte, işlemin şekil unsuru, Kanun'un 5. maddesinde belirtilen yardım toplama biçimlerinin nelerle sınırlı olduğu, ayrıca 8. ve devamındaki maddelerde düzenlenen başvuru, inceleme ve süre şartlarıyla müteşekkil usul kurallarıyla belirlenmiştir. İdarenin bu denetimi, yardımın usul kurallarına uygunluğunu sağlama amacı taşısa da bu şekil şartlarının katılığı ve başvuruda bulunurken oldukça detaylı bilgi verme zorunluluğu, sivil

toplumun ihtiyaçlarıyla ile çatışan bir bürokratik engele dönüşebilmektedir.

İdari işlemin dayandığı hukuki veya fiili gerekçeleri ifade eden sebep unsuru, yardım toplama başvurusunda bulunulması itibarıyla sağlanacaktır. İşlemin nihai hedefi olan amaç unsuru ise kamu yararadır. Yardım Toplama Kanunu'nda ancak kamu yararına uygun olarak yardım toplanabileceği açık bir şekilde düzenlenmiştir. Fakat bahsedilen kamu yararı ile idari işlemin diğer unsurları ve işlemin doğurabileceği olgusal ve hukuki sonuçlar arasında bir illiyet bağı bulunmalıdır. İdarenin, somut bir temele dayanmadan, gerekçesiz veya muğlak bir şekilde "kamu yararı taşımadığı" gerekçesiyle yardım toplama başvurusunu reddetmesi, işlemi hukuka aykırı hale getirecektir. Buna karşılık görüşmelerde STÖ temsilcilerinden biri izin usulü ile ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

"Bana kamu yararına uygun değildir senin yardım toplama başvurun diyor. Ama başka bir kurum benimle aynı bilgileri, aynı evrakları dolduruyor. Onun başvurusu kamu yararı olarak değerlendiriliyor. Biraz önce de söyledğim gibi yani hiçbir standardı olmayan bir süreçten bahsediyoruz. Tamamen bir kişinin iki dudağı arasında kalan bir süreç. İzin veriyorsa veriyor, vermiyorsa vermiyor. Aslında kime neye göre izin verdiği de az çok belli."

Yardım Toplama Kanunu, yardım toplama izinlerini verilmesinde idareye geniş bir takdir yetkisi tanıyorsa da bu yetki, Anayasa'nın 13. maddesinde tanımlanan hakkın özünü dokunma yasağı, demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkesi ile sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda, yardım toplama izin süreçlerinin sivil toplum örgütlerinin örgütlenme özgürlüğü kapsamındaki finansal kaynaklara erişim hakkını kullanmasını baştan işlevsiz kılan, zorunlu bir sosyal ihtiyaca dayanmayan veya temel hakka yönelik ölçsüz bir müdahale teşkil eden her türlü tezahürü hukuka aykırılık teşkil edecektir.

Ayrıca idareye tanınan takdir yetkisi, her somut başvurunun kendine özgü koşulları ve hizmet ettiği kamusal değer uyarınca dar ya da geniş yorumlanmalıdır. Nitekim yardım toplama faaliyeti, yardımın toplanması eyleminden ibaret olmayıp, nihai hedefi itibarıyla katmanlı bir haklar manzumesine hizmet etmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin 2023/181 Esas ve 2024/128 Karar sayılı ve 27/6/2024 tarihli kararında tespit ettiği üzere, "Kanun'da sayılan amaçlar doğrultusunda ve kamu yararı da gözetilerek toplanan yardımların, kişilerin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkı, yaşam hakkı, eğitim hakkı, sağlık hakkı, çevrenin korunması, hayvanların korunması gibi, adına yardım toplananlar bakımından pek çok hak ve özgürlüğü ilgilendirmesi mümkündür."

Bu bağlamda, idarenin takdir yetkisini kullanırken sergileyeceği kısıtlayıcı tutum, sadece STÖ'lerin örgütlenme özgürlüğünü değil, aynı zamanda bu yardımların ulaştırılacağı faydalanıcıların yaşam ve sağlık hakkı gibi temel anayasal haklarını da doğrudan etkileme riski taşımaktadır. Dolayısıyla idare, izin süreçlerinde işlevini yerine getirirken, bu haklar arasındaki dengeyi gözetmek ve müdahaleyi yalnızca zorunlu bir sosyal ihtiyaca karşılık gelen, somut, ilgili ve yeterli gerekçelere dayandırmakla yükümlüdür. Ancak STÖ'lerle görüşmelerde, yukarıda çizilen hukuki uygunluk kriterleri ile örtüşmeyen çok sayıda uygulamadan bahsedilmiştir. Bu sorunlar, başvuru değerlendirme aşamasından kampanya sonundaki raporlamaya, izin sisteminin farklı aşamalarında ortaya çıkabilmektedir.

Bir Reddetme Yöntemi: “Cevapsız Bırakma”

STÖ'ler maraton gibi süresi belirli bağış toplama kampanyalarının yanı sıra yıla yayılan kampanya projeleriyle de yardım toplama iznine başvurabilmektedir. Başvurular kampanyanın düzenleneceği zaman ya da toplanan bağışın vakfedileceği faaliyet açısından bir takvimlemeyi gerektirmekte ve buna göre planlanmaktadır. Yardım Toplama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'in 7. maddesi izin vermeye yetkili makamın kararı iki ay içinde yazılı olarak bildirmesini düzenlemektedir. Ancak STÖ'lerin izin veya izni uzatma başvurusuna yazılı veya sözlü hiçbir yanıt verilmemesi veya kampanyanın öngörülen başlangıç tarihinden aylar sonra yanıt verilmesi yaygın bir durumdur. STÖ'ler başvuruların yanıtlanmamasının kamu idaresi için bir ret yöntemine dönüşebildiğini belirtmektedir. Bir katılımcı uzatma başvurusunda yaşadığı süreci şöyle aktarmıştır:

“Biz yardım toplamanın uzatmasında ret aldık. İlkinde pandemi kelimesi geçiyormuş ve pandemi şartlarının artık bittiğini düşündükleri için uzatmayı vermediklerinden biz o kelimeyi çıkararak yine aynı şartlarda yani eğitim ve hijyen çantası dağıtıyorduk aslında afetten etkilenen insanlara. Bu nedenle sıfırdan bir başvuru yaptık. Aynı içerik olmasına rağmen, denetimimizde hiçbir eksiklik olmamasına rağmen, 1,5-2 yıl olabilir hiçbir yanıt alamadık. Ben peşine düştüm ama hiçbir faydası olmadı yazık ki. Aradım, randevu talep ettim. Asistanlar, sekreterler, memurlardan rica ettik ama hiçbir yanıt alamadık.”

STÖ'lerin başvurularına yanıt alamadığı örneklerin yanında, ret kararının gerekçelendirilmediği vakalar da vardır. Kararın yazılı olarak iletilmemesi, karara itiraz yollarını fiilen kapatmaktadır. Ret kararı gerekçelendirilmediğinde ise yeniden başvuru durumunda bilgi ve belgelerin nasıl düzenlenmesi gerektiği konusunda STÖ'ler belirsizlik yaşamaktadır. İdarenin bu tutumu 'başvursak da alamayız' kanaatinin yaygınlaşmasına ve STÖ'lerin yardım toplama izni başvurusuna zaman ve kaynak ayırmaktan vazgeçmesiyle sonuçlanmaktadır:

“...reddin nedenini öğrenmek için tekrar aradık. Yani bir yıldır hiçbir yanıt alamıyoruz. Reddedildi, anlıyoruz. Ama bize reddedilmesinin sebebini gösterebilir misiniz? Yani şu içerikten reddedildi, biz de ona göre yeni bir başvuru hazırlayalım dedik. Bununla ilgili de hiçbir yanıtla dönmediler.”

Kamu idaresinin kararını gerekçelendirmemesi, STÖ'lerin izin alma sürecini pek çok açıdan “belirsiz” olarak tanımlamasına yol açmaktadır. Öncelikle başvuruların hangi ölçütlere göre değerlendirildiği, “kamu yararı”nın nasıl tanımlandığı, hangi faaliyetler için kampanya yapılabileceği, idarenin takdirini etkileyen etmenlerin neler olduğu açık değildir. İkinci olarak idareyi subjektif değerlendirme yapmaktan alıkoyacak düzenlemeler yoktur ve itiraz mekanizmaları fiilen erişilemez kılınmaktadır. Ayrıca, yardım toplama izni başvurularının reddedileceğine ilişkin yaygın kanaat bazı STÖ'leri bu başvurular için ücretli

“danışmanlık” almaya yöneltmiştir. Hem izin alabilen hem izin alamayan STÖ'ler, görüşmelerde kararın büyük ölçüde değerlendirmeden sorumlu personelin takdirine veya bilgi birikimine bağlı olduğunu, net kriterler bulunmadığını ifade etmiştir. Bu keyfîlik aynı memurun benzer başvurulara farklı zamanlarda farklı yaklaşımlar sergilemesine kadar gitmekte ve hem yardım toplama süreçlerinde hem de denetimde hukuki belirsizlik yaratmaktadır.

Benzer faaliyetlere kaynak yaratmak için yapılan başvuruların farklı sonuçlandığı örneklerin yanı sıra aynı STÖ'nün başvurusunun farklı şekilde sonuçlandığı örnekler de vardır. Bir STÖ temsilcisi bu durumu, “Aynı içerikle başvuruyoruz, bir sene kabul bir sene ret...” ifadeleriyle aktarmaktadır. Üstelik aynı faaliyet için her seferinde ilk kez başvuruyormuş gibi tüm belgelerin yeniden hazırlanması, tüm sürecin baştan takip edilmesi yorucu ve neticede izin verilmemesi ise yıpratıcı bir süreçtir. Yardım toplama süreçlerindeki hukuki belirsizlik konusunu bir diğer STÖ temsilcisi ise şu şekilde ifade etmiştir:

“Şöyle biz geçen sene maratonlara katılmıştık. Maratondan gelen katkı gerçekten iyiydi. Bu sene de tekrar maratonlara katılarak bağış toplamak istediğimizde şöyle bir sıkıntıyla karşılaştık. Valilikteki dernekler masası bizim hedeflediğimiz miktarı çok yüksek bulup bu hedefi zaten tutturamazsınız deyip hedefi düşürmemizi istedi. Ama tam başvuru. Yani tam başvuruyu tekrar yapsak ve doküman gelse bize zaten maraton geçmiş olacaktı. Böyle bir sıkıntı oldu yani. (...) nasıl karar verdiklerini bilmiyorum. Tabii bizim belirlediğimiz hedef onlar için neye göre yüksek? Yani nasıl böyle bir karar verdiklerini hiç bilmiyoruz. Neyse şimdi yeniden başvurumuzu yaptık. Sonuç bekliyoruz bir yandan.”

Mevzuatın Ötesindeki Bariyer: Uygulama Farkları

Kuruluşların olağan faaliyetlerini sürdürmeye yönelik bağış toplama girişimleri mevzuat kadar uygulamacılar tarafından da kısıtlanmaktadır. Broşür basmak, tematik atölyeler düzenlemek gibi hak temelli savunuculuk faaliyetlerini kapsayan izin taleplerinin reddedildiği ve STÖ'lerin geleneksel yardımseverlik faaliyetleri ile başvuru yapmaya yönlendirildiği örnekler de paylaşılmıştır.

Bu uygulama hakların korunması ve savunulması amacıyla çalışan, izleme, farkındalık, savunuculuk gibi faaliyetlere yoğunlaşan STÖ'leri önemli bir kaynak yaratma aracından fiilen mahrum bırakmaktadır. Ancak izin başvuruları reddedilenler arasında barınma, eğitim ve sosyal içermeye yönelik tesislerin kurulması veya burs, aynı yardımlar, psiko-sosyal danışmanlık benzeri desteklerin devamlılığı gibi idare tarafından "kamu yararı" olarak tanımlanabilecek faaliyetlere kaynak yaratmak amacıyla yardım toplama iznine başvurduğunu belirten STÖ'ler de vardır. Bu bakımdan, kamu idaresinin izin prosedürünü bağış kampanyalarının içeriğini yani hangi amaç ve hangi faaliyetlere kaynak yaratmak için bağış toplanacağını ve bu bağışların hangi hedef gruplar için kullanılacağını belirleme yetkisi olarak yorumladığını söylemek yanlış olmayacaktır.

"Eğer bir yardım kolisi biz ailelere ulaştırırsak örnek, bunda hiçbir sorun yok. Çünkü yardım kolisi en sevilen, en zararsız bulunan ve açıkçası kimsenin ayağına da basmayan bir destek biçimi. Dolayısıyla bunda hiçbir beis görülmemiştir. Ancak bir merkez açmak istediğimizde, bir merkez için bir kampanya oluşturmak istediğimizde ilgili bakanlığa bunu sordular. Ve ilgili bakanlıktan zaten önce ret geldi. Sonrasında da vali yardımcısına kadar gidip görüştüğüm için söylüyorum. Burada 'devletin yapamadığı bir şeyi yapmanızı istemiyoruz'u satır aralarında aslında hissettirdiler... İki kere başvurusunu yapmamıza rağmen ikisinde de ret cevabı aldık ve en sonundaki ret cevabında artık bunu işte çeşitli şekillerde söylemeye gayret gösterdiler. Yani bir daha başvurma ve tekrar seni karşımızda görmeyelim noktasına getirmeye çalıştılar. Zira evet devletin yapabileceği şeyler bunlar. Devletin yapabileceği şeylerle ya da yaptığı şeylerle başvuru yapmayın bu başvurular karşılıksız kalacaktır denildi. Ya da işte hastanelerin içerisinde çeşitli yayınlar dağıtmak istediğimizde bu bilgilendirme broşürlerini ya da yayınları devlet karşılıyor siz bunları yapmayın denildi."

Faaliyetinin amacına yönelik kamu idaresinin bu müdahalesi STÖ temsilcileri tarafından orantısız bulunmaktadır. STÖ'ler tüzük veya senetleri doğrultusunda planladıkları meşru faaliyetlerinin idarenin müdahalesine açık olmaması gerektiğinin altını çizirken idareden beklentilerinin idari bildirim süreçlerinde uygulamayı yeknesaklaştıracak yetkin rehberlik hizmetinin sunulması olduğunu ifade etmektedir. Ancak fiilen başvuruları incelemeye yetkili idari birimlerde bu türde bir rehberlik hizmetini sunabilecek yeterli personel bulunmadığı, kamu idaresindeki sık personel değişiklikleri nedeniyle personelin sivil topluma ilişkin bilgi ve deneyim biriktirmesinin zorlaştığı STÖ'lerin gözlemleri arasındadır:

"Biraz işleyişten kaynaklı, işleyişin eskiliğinden ve bölgesel değişikliklerden kaynaklı da sıkıntılar var. Farklı konuştuğumuz kurumlarda da daha yerelde alınmaya çalışıldığında oradaki görevli kişilerin inisiyatif almaktan kaçınması gibi ya da İstanbul'daki kişilerin daha alışageldiği ya da bu süreci daha rahat yönettikleri tablolara karşı karşıya kalabiliyoruz. Dolayısıyla da burada biraz hem insan ilişkileriyle hem süreç ilişkileriyle farklılaşan işleyişler var. Aslında biraz ehli keyif diyeceğim yanlış anlaşılmasa. Biraz ehli keyif bir işleyiş var. Yani bir kurumsal değil ya da kurumsallaşmış bir süreçten bu anlamda bahsetmek çok mümkün değil. Burada kişinin ne kadar inisiyatif almak istediği ya da bunun için çaba sarf edeceği, ya da çaba sarf etmeyeceği, buna inanmadığı ya da zaten çok çalışmaktan hoşlanmaması ile ilgili bir durumla bile karşı karşıya kalabiliyoruz."

Bir diğer STÖ temsilcisi mevzuatın ve uygulamanın geleneksel bağış toplama yöntemlerini merkeze aldığını, dijital bağış araçları ve yöntemlerine ilişkin kamu personelinin yeterince bilgi sahibi olmamasının değerlendirme ve raporlama süreçlerini uzattığına veya zorlaştırdığına vurgu yapmıştır. Bu türde bilgi eksikleri STÖ'ler tarafından yetkili personel ile bire bir ilişki kurulabildiği takdirde

giderilebilmekte, bu ilişkinin tesis edilemediği durumda ise süreç daha da uzayabilmektedir.

Uygulamada yeknesaklık bulunmaması nedeniyle STÖ'lerin bürokratik gereklilikleri tamamlaması çoğu zaman güçleşmektedir. STÖ'ler ilgili kamu idaresi ve personelle düzenli iletişimde olmak ve sürecin aşamalarını takip etmek için özel bir çaba ve fazladan zaman harcamaktadır. STÖ'lerin yardım toplama süreçlerinde danışabileceği, bilgi alabileceği veya evrakları teslim edeceği birim veya personelle iletişim kanallarının açıkça tanımlanmaması da başvuru, kampanyanın yürütülmesi ve sonundaki raporlama süreçlerini zorlaştırmaktadır. Örneğin, ayrı e-posta adresleri ve telefon numaraları bulunmadığından STÖ'ler yardım toplama iznine başvuru veya kampanya sonucunu raporlama gibi aşamalarda sorularını veya evrakları genel e-posta adreslerine ilettiklerini ve çoğunlukla muhataplara ulaşamadıklarını aktarmışlardır. STÖ'lerin gönderdiği belgelerin zamanında kontrol edilmemesi, ufak bir hata için dahi evrakların yeniden hazırlanıp imzalanması gibi işleyişten kaynaklı sorunlar ciddi bir bürokratik yük yaratmaktadır. Hatta bir örnekte, muhatabına ulaşamama sorununun kampanyanın kapanış raporlamasının mevzuatta tanımlı süreler içinde tamamlanmamasına yol açtığı ifade edilmiştir.

Faydalancı Verilerinin Talebi: Şeffaflık ile Veri Güvenliği Arasındaki Denge

STÖ'lerin dikkat çektiği bir diğer konu, başvuru aşamasında istenen ek belgelerdir. Özellikle faydalanıcıların kişisel bilgilerinin önden talep edildiği örnekler bulunmaktadır. Bu genel geçer bir uygulama değildir. Odak gruplara katılan STÖ'ler arasında benzer faaliyetler için izin başvurusunda bulunanların bir kısmından faydalancı listeleri önden istenirken bir kısmından istenmemiştir. İzin alabilen STÖ'ler ise izin başvurusu aşamasında değil, raporlama ve denetim aşamalarında faydalanıcıların bilgilerinin kamu idaresi tarafından istendiğini belirtmiştir. Bursiyer listeleri, ödeme dekontları, makbuz koçanları veya aynı bağış teslim belgelerinin idare tarafından yardımların faydalancıya ulaşip ulaşmadığını anlamak ve incelenmek üzere istendiğini eklemiştir. İnceleme sonrasında belgeler STÖ'lere geri teslim edilmiştir.

Bu uygulama STÖ'ler için birkaç açıdan sorun yaratmaktadır. Öncelikle, STÖ'ler bağışçıların, gönüllülerin, faydalanıcıların ve diğer ilgili kişilerin kişisel verilerini işledikleri ölçüde 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) kapsamında veri sorumlusu sıfatına haiz olurlar. KVKK kamu veya özel hukuk tüzel kişisi ayrımı yapmaksızın kişisel veri işleyen tüm gerçek ve tüzel

kişilere uygulanmaktadır. Bu bağlamda faydalancı listesinin önden istendiği durumda, STÖ'ler kişilerden açık rıza istemelidir. Bu durum faaliyetler için kaynak bulunmazsınız kişilere destek taahhüdünde bulunmak anlamına geleceğinden etik açıdan tercih edilmemektedir. Ayrıca, sivil toplum örgütleri, bağış kampanyasından elde edilecek gelirden faydalanacakları çoğu durumda önceden belirlememekte, bağışın toplanması akabinde faydalanıcıları tespit etmektedir. Bir STÖ temsilci bu uygulamanın yarattığı sorunları ve endişeleri şu şekilde aktarmıştır:

"Biz burs vereceğiz dediğimizde bize de önce burs vereceğiniz çocukların listesini verin dediler. İşte kimlik numaralarını. Peki dedik, siz bize izin vermezseniz, biz bu çocuklara söylersek biz size burs vereceğiz deyip siz bize izin vermezseniz ne olacak dedik ve o zaman da bundan vazgeçtiler. Böyle çok uzun bir şeyimiz oldu."

Faydalancı bilgilerinin önden istendiği örneklerde listelerin güvenlik soruşturması için istendiği durumların da bulunması STÖ'ler arasında faydalanıcıların

"damgalanması" veya yaşamlarının çeşitli vadelerinde ayrımcılıkla karşılaşması gibi endişelerin değerlendirilmesine yol açmaktadır. Güvenlik soruşturması yalnızca başvuru değerlendirmesinin uzamasına neden olan şekli bir sorun değildir. Sivil toplum faaliyetlerinin güvenlik tehditlenştirilmesi, denetim mekanizmalarının iç işleyişe müdahale için kullanılması, faydalanıcılara karşı etik ve güvenlik ihlallerine yol açması açısından da eleştirilmektedir. Bazı STÖ'ler bu nedenle başvurudan vazgeçmektedir. Bir örnekte güvenlik soruşturması sonucunda bazı kişilerin faydalanıcı listesinden çıkarılması talep edilmiştir. Bazı STÖ'ler ise toplanan bağışın faydalanıcıya ulaşım ulaşmadığının kontrol edilebilmesi için bu listelerin istendiğini, kamu idaresinin bu listeleri kullanarak rastgele aramalarla faydalanıcı teyidi yaptığını aktarmıştır. Ayrıca odak grup anlatılarından hareketle, veri koruma ile şeffaflık arasında kurulması gereken dengenin mevcut rejimde gereği gibi sağlanmadığı görülmektedir. Şeffaflık gerekçesiyle aşırı veri talep edilmesi, bağışçuların anonim kalma tercihlerini ortadan kaldırmakta; bu durum özellikle hassas alanlarda çalışan STÖ'ler için caydırıcı bir etki yaratmaktadır:

"Biz bugün izni alabileceğimizi bilsek yine o listeyi vermez, başka bir faaliyet için başvururuz. ...bu denetimlerde işte o faydalanıcı grubun ismini adresini kamuyla bile paylaşmakla ilgili bir endişe var. Çünkü bana, kişisel olarak bana, kuruma güvenilerek paylaşılmış bilgiler. ...verileri orayla paylaşmak bizim için şey gelmiyor, güvenlik ve faydalanıcı tarafından bakan bir yerden doğru gelmiyor. Çünkü şeyde değil ya, bilgilendiremiyoruz da orayı. Bunun için paylaşıyorum demen, birçok aile ve buradaki faydalanıcı çocuk için hiçbir şey ifade etmiyor yani. Hele o bilgilendirmeyi önden yapsan, o burs alacağına dair bir hayal kuruyor. Sonra olmayınca orası da çok korkunç. Böyle bir durum var."

"Öğrenci listesi bizden istendi. Yani başvuru aşamasında. Onu hiç sektirmediler. Hatta ben... Yani bu (kurum) içinde de bir tartışma konusu oldu. Hani öğrencilerin bilgilerini paylaşsak mı, paylaşmasak mı? (...) hani (kurumdan) mezun olanların da yani ileride başlarına başka bir şey gelebilir diye düşündük. Dolayısıyla öğrencilerin hepsinden izin alarak hani KVKK için izin almıştık ama böyle bir şey için yardım toplama izni için isminizi valilikle paylaşacağız kabul ediyor musunuz, ediyoruz diyenler üzerinden ilerledik. Ama artık daha sonra bu gerçekten bizim için bir iş yükü olduğundan dolayı bunu da aramaktan vazgeçtik hani KVKK'sını paylaşan herkesin bilgilerini paylaşıyoruz. Orada yani diyoruz resmi devlet kurumlarıyla da paylaşabiliriz diye. Dolayısıyla onu yapıyoruz artık."

Yardım toplama mevzuatında hangi verilerin zorunlu olduğuna ilişkin net bir ayırımı bulunmaması, idari makamlara geniş bir takdir alanı bırakmaktadır. Kamu kurumlarının da KVKK hükümlerine tabi olduğu ve kanuni yetkinin sınırsız veri toplama anlamına gelmediği açıktır. Başvuru kapsamında idareye sunulan kişisel verilerin saklama süresi ve sonraki kullanım amaçları da muğlaktır. Yardım toplama mevzuatında bu verilerin ne kadar süreyle saklanacağı veya farklı idari amaçlarla kullanılıp kullanılmayacağı açıkça düzenlenmemiştir. Oysa KVKK, kişisel verilerin yalnızca işlendikleri amaç için gerekli olan süre boyunca muhafaza edilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle izin süresi sona erdiğinde veya faaliyet tamamlandığında, başvuru dosyasında yer alan kişisel verilerin akıbeti belirsizliğini korumaktadır. Bu muğlaklıklar, KVKK'nın veri koruma odaklı yaklaşımı ile yardım toplama mevzuatının idari denetim odaklı yapısı arasındaki farktan kaynaklanmakta olup, uygulamada veri minimizasyonu ve amaçla sınırlılık ilkelerinin özellikle gözetilmesini gerekli kılmaktadır.

Başvuru aşamasında olduğu gibi raporlama aşamasında da istenen bilgiler değişebilmektedir. Ancak doldurulması gereken resmi bildirim formları bu ihtiyaçlara göre güncellenmemektedir. Öte taraftan talep edilen bilgilerin formlara manuel olarak işlenmesi de kabul edilmemekte ancak formların güncellenmesi gibi işlemler merkezi düzenlemeleri gerektirdiğinden yereldeki kamu personeli sorunu çözmek için inisiyatif almaktan kaçınılabilmektedir. Bürokratik sorunlar karşısında yereldeki personelin merkezi birimlerden veya teftiş birimlerinden görüş istemesinin sıkça karşılaşılan bir durum olduğu belirtilmiştir. Bir örnekte, kamu idaresinin yanıt vermesinin ayları bulduğu, yanıt sonucunda ise evrakların tümüyle yeniden düzenlenip imzalanıp iletilmesinin talep edildiği aktarılmıştır.

Gri Alanlar ve Muğlak Sınırlar: Yardım mı Bağış mı?

Yardım toplama izin süreçlerinde ret kararları, belirsiz ve değişken değerlendirme ölçütleri, uzun ve karmaşık bürokrasi ile "gri alanlar" en yaygın sorunlar arasında yer almaktadır. Yardım Toplama Kanunu yardım toplama çağrısını geniş yorumlamaktadır ve bir faaliyete özgülenecek bağış kampanyası çağrısı ile bağış hesapları hakkında bilgilendirme veya bir başka kişinin bir STÖ'yü desteklemeye yönelik çağrısı arasındaki sınır açık değildir. Dijital mecralar söz konusu olduğunda izin rejiminin kurduğu ayrımlar da benzer şekilde muğlaktır ve idare, takdirini kısıtlama yönünde kullanmaktadır. "Şu paylaşım izin gerektirir mi?" sorusu STÖ'lerin danışmak için sıklıkla birbirlerine yönelttikleri bir soru haline gelmiştir. Bu soruya verilen ortak yanıt ise çoğunlukla gri alanda olduğu ve kamu idaresinin takdirine göre yanıtın değişebileceğidir. Odak grup katılımcılarından biri, bu durumun sonuçlarını aktarırken dijital iletişim kanallarının hukuken tanımlanmadığını da vurgulamaktadır:

"Bir de iletişim kanallarının bence net bir çerçevede konuşulması gerekiyor. Yani bir yandan şöyle diyorlar, yardım toplama sizin çağrı yaptığınız her şeydir. Yani siz bağış alabilirsiniz ama yardım toplamaysa işte [lizinsiz] çağrı yapamazsınız. Nereden bağış alabilirim? Web sitenizden alabilirsiniz. Sosyal medyamda bir post paylaşabilir miyim? Yani ben

dernek olarak bağış alabiliyorum, web sitemizdedir bilgilerimiz diyebilir miyim? Hayır diyemezsiniz, diyor. Yani sosyal medyayı da benim evim olarak kabul etmiyor. Yani sadece kapımı çalan birine aslında adres veriyorum. Onu da kabul etmiyor. Ve bankalarda mobil bankacılık sistemlerine girebiliyoruz. Bildiğiniz gibi o iyi bir gelir kaynağı. Ama orada ben yardım toplamak için herhangi bir çağrı yapmasam da banka bilgilerimin bulunması yani kişinin kendi tercihiyle oradaki listeden girip bir bağış yapması, sistemde de zaten bağış olarak geçiyor, yine yardım toplamaya giriyor. Yani aslında bu şeyler, iletişim kanalları benim kafamda çok net oturmuyor ne yazık ki. Belki o çerçevenin çizilmesi de iyi olabilir. İlla bir proje için, ben çocuklara burs vereceğim, gençlere şunu yapacağım, hadi bana bağış yapın değil ama mail kanallarımızdan ya da SMS kanallarımızdan bağış adreslerimizin hatırlatılması aslında belli bir proje kapsamında yardım toplamak değil, derneğin bağış hesaplarını adres gösterip bir hatırlatma da yapmak bir yandan. Özel günlerde de aynı şekilde ama oralarda da çok gri alanlar var. Yani bankalara giremiyoruz, sosyal medyada paylaşım yapamıyoruz, SMS de çıkamıyoruz. Onların herhalde netleşmesi beni çok iyi hissettirdi, kanunda değişmesi."

Maraton katılımları, Fonzip üzerinden bireysel bağış linkleri, doğum günü/özel gün sertifikaları, sınırlı ürün satışı ve küçük etkinlikler STÖ'lerin bağış gelirini artırmak için en sık kullandığı yöntemler arasındadır. Bunlar arasından izin gerektirenler için resmi izin alınmadığında kampanyalar kişisel çağrılar üzerinden yürütülmektedir. Kurumlar, bağış linkini kurumsal içerikten uzak tutarak bireysel paylaşımlarla gri alanları yönetmeye çalışmaktadır. Mevcut düzenlemeler nedeniyle bireysel iletişim hesapları üzerinden yürütülen bağış çağrıları ile örgütsel faaliyet arasındaki sınır uygulamada bulanıklaşmaktadır. Maratonlar gibi örneklerde sıkça karşılaşıldığı gibi bireyler kendi duyuru kanallarından bağış çağrısı yapmakta; ancak kampanya kurumsal bir amaç için yürütülmektedir. Odak grup toplantılarına katılan bir STÖ temsilcisi, maraton deneyimini şu şekilde aktarmıştır:

"Mesela maratonda biz yardım toplama iznimiz olmamasına rağmen 240 bin TL toplamıştık çünkü hani biraz maratonda zaten ilk başta da söylediğim gibi çok tanınan bir dernek olmadığımız için bize kimse doğaldan bağış yapmıyor aslında hep tanıdıklar bağış yapıyor. O yüzden mesela WhatsApp'larla, maillerle bire bir işte hadi bana bağış yapar mısın? Koşucuları da buna teşvik ettik hani. Çevrenize mesaj atın. İşte sizin kampanyanızı destekleyen sosyal medya dışındaki diğer yaygınlaştırma yöntemlerini, biraz arka kapıları kullandık."

Yardım toplama mevzuatındaki belirsizlikler, izin başvurularının reddedilmesi veya izin başvurusunun reddedileceğine ilişkin yaygın ön kabul STÖ'leri bağış geliri edinebilmek için dolaylı yöntemlere yöneltilmektedir. Bu tür uygulamalar hukuki riskten kaçınma stratejisi olarak gelişmiştir.

"Ya biz iki defa maratona katıldık. 2019'da ve 2023'te. (...) Yürümüyoruz, koşuyoruz diye orada tişörtler falan bastırdık. Böyle biraz bizim için koşan 30-40 kişi vardı. Halk koşusuna katıldık. Orada insanlar kendi bireysel iletişim kanallarından bizim kampanyayı paylaşmış ve oraya fonzip linkini eklediler. İnsanlar oradan işte bireysel bağışlar ya işte benim için de koş işte şu bu diye. Oradan bir gelirimiz oldu. 2023'te ise yine bir halk koşusuna katıldık. Halk koşusunda biraz aslında şey oldu. Hani çok görsel bir şey paylaşamıyoruz çünkü bir tane bayrağımızı sokamadık, aldılar falan içeride. Gökkuşluğu bayrağını sokamayınca. Sonra biz 77 kişi falan işte. YK üyeleri falan. Beraber yürüdük falan işte o şirketin verdiği tişörtlerle falan. Orada bir gönüllümüz vardı, o uzun maratona katılmıştı, o biraz bağış topladı bizim için."

Bu ifadeler yardım toplama mevzuatındaki belirsizliklerin STÖ'leri resmi izin alarak kampanya yürütmek yerine dolaylı, kişisel ve ağ temelli yöntemlere yönelttiğini gösteriyor.

Her iki örnekte de bağış çağrısı doğrudan STÖ'lerin kendi sosyal medya hesaplarından yapılmıyor. Bunun yerine bireysel koşucuların iletişim hesapları kullanılıyor, linkler kişisel ağlar üzerinden yayılıyor, çağrılar "kurumsal bağış çağrısı" gibi görünmeyecek şekilde kurgulanıyor. Bu durum yardım toplama izni gerektiren faaliyet ile bireysel bağış çağrısı arasındaki gri alana işaret ediyor. Ancak STÖ'lerin hukuki risk almamak için kullandığı bu tür yöntemler görünürlüklerini kaçınılmaz biçimde azaltıyor. "Maraton" örneğinde olduğu gibi gökkuşluğu bayrağının içeri alınmaması, yalnızca teknik bir kısıtlama değil; bir STÖ'nün kamusal alandaki sembolik varlığının sınırlandırılması anlamına da geliyor. Dolayısıyla hukuki belirsizlik ile sivil alanın daralması birleşiyor.

Gelinen noktada bağış fiilen STÖ lehine toplanıyor ancak hukuken doğrudan STÖ tarafından organize edilmiş gibi görünmüyor. Bu mevzuatın öngörmediği ama pratikte gelişmiş bir "yarı-formel bağış modeline" dayanıyor. Bu pratikler STÖ'lerin kurumsal kapasitesini güçlendirmek yerine gönüllü ağılara ve kişisel ilişkilere dayalı bir fon sağlama modeli yaratıyor.

Özetle ifadeler yardım toplama rejimindeki belirsizliğin yalnızca hukuki bir sorun olmadığını; örgütlerin kamusal görünürlüğü, fon sağlama modelini ve kurumsal gelişimini şekillendiren yapısal bir faktör olduğunu gösteriyor.

Yardım Toplama Sürecinde Ayrımcılık: Özel İzinler

Yardım Toplama Kanunu ve ilgili mevzuatın getirdiği sıkı denetim mekanizmaları ve idareye tanınan geniş takdir yetkisi nedeniyle yardım toplamaya dair idari işlemler hukuk devleti ve eşitlik ilkeleri bakımından tartışılabilir hale gelebilmektedir. Yardım Toplama Kanunu'nun 6. maddesi ile Yardım Toplama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'in 5. maddesi uyarınca kamu yararına çalışan dernek, kurum ve vakıflardan hangilerinin izin almaksızın yardım toplayabileceği Cumhurbaşkanınca belirlenerek ilan edilir. Bu statüye haiz kuruluşlar, genel izin rejiminden muaf tutularak yardım toplama faaliyetlerini icra ederler. Bu statünün edinilmesine ilişkin usul 2005/38 sayılı Genelge ile düzenlenmiştir.

Buna göre müracaatta bulunan dernek ise kamu yararı statüsü, vakıf ise vergi muafiyeti statüsü olduğunu gösteren kararın fotokopisi, yetkili kurulun konuyla ilgili kararı, son üç yıla ait faaliyet raporu, vakıf senedi veya dernek tüzüğü ve yardım toplama şekillerinden hangisinin kullanılacağı ve toplanan yardımlarla ne tür çalışmalar yapılacağına belirtilmesi gerekmektedir. Başvuru belgeleri valiliklere sunulmakta; valilik görüşü ile İçişleri Bakanlığı'na iletilmekte ve olumlu değerlendirilmesi halinde Cumhurbaşkanı kararıyla ilan edilmektedir. İzin almadan yardım toplama hakkı olan kuruluşlar, mülki amirlere yardım toplama sonuç bildiriminde bulunurlar.

2026 yılı itibarıyla izin almadan yardım toplayabilen dernek ve vakıf sayısı 51'dir ve Türkiye'deki faal dernek ve vakıfların %0,05'sine tekabül etmektedir.

Bu düzenleme sivil toplum alanında ikili bir yapı oluşmasına yol açmaktadır. İzin almadan yardım toplayabilen kuruluşlar, her bir yardım toplama kampanyası için ayrı bir idari izin sürecine tabi olmaksızın hızlı ve etkin biçimde kaynak temin edebilirken, diğer sivil toplum örgütlerinin her defasında mülki idareden izin almak zorunda bırakılması, kaynak yaratma, görünürlük ve iletişim faaliyetleri bakımından ciddi farklılıklara sebep olmaktadır.

Ayrıca, izin almadan yardım toplayabilen kuruluş statüsünden farklı olsa da, dernekler için kamu yararı veya vakıflar için vergi muafiyeti statülerinin verilmesine ilişkin kriterlerin şeffaf ve öngörülebilir olmaması, genel olarak muafiyet statülerinin nesnel temellerden ziyade subjektif sebeplerle belirlenmesi riskini doğurmakta, söz konusu ayrımcılık rejim, örgütlenme özgürlüğünün kullanımında ayrımcı sonuçlar üretebilmektedir.

Bürokrasi Karmaşası: Yetkiden Kaçış ya da Keyfi Karar

Son yıllarda daha sık karşılaşılan ve hukuki belirsizlik ve keyfiyet yaratan bir diğer uygulama ise izin başvurularının değerlendirilmesinde bakanlıklardan görüş alınmasıdır. Bu usul iki açıdan sorun yaratmaktadır. Bakanlıkların bu değerlendirmede yetki sahibi olmadığı için görüş vermekten kaçındığı durumda, esas değerlendirmeler inisiyatif almaktan kaçınarak başvuruyu reddetme eğilimi gösterebilmektedir. İkincisi, bakanlık görevlilerinin hakim olmadıkları bir husustaki değerlendirmelerinin açık ve objektif kriterlerden yoksun olmasıdır. Özellikle de birden fazla bakanlıktan görüş alma, yereldeki idarecilerin keyfi tutumları, "kamu yararına değil" gerekçesi ve görevli memurun inisiyatifine bağlı kararlar süreci daha da zorlaştırmaktadır:

"Birkaç konu üzerine çalışan bir vakıf ya da dernek iseniz hepsinden [bakanlıklardan] görüş alıyorsunuz. Yani bu kurum böyle bir şey yapacak, ne diyorsunuz diye oradan görüş alıyorsunuz. Orada da birisi diyor ki mesela biz yapıyoruz zaten bunu diyor. Mesela bir bakanlık. Dolayısıyla orada işte ret konusu oluyor."

"Hani bazı memurlar diyeyim, hani orada böyle söz sahibi olduğunuzu düşünüp onların görüşleriyle yani işte zaten devlet yapıyor bunu, size ne gerek var ki gibi dönüşler aldık ve muhtemelen bunu bahane

ederek reddediyorlar. Bunun içinde Milli Eğitim geliyor ya da işte Sağlık Bakanlığı geliyor, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı geliyor. Ne yapıyorsunuz, ne yapacaksınız, bizim yapmadığımızı ne yapıyorsunuz diyorlar. (...) Biz de hep o şeyle yani, yaptığımız işleri o kadar prosedürlere ve kurallara uygun yapmaya çalışıyoruz ki bir açık nokta kalmasın."

"Genel kanı, işte kamu yararı statüsü, vergi muafiyeti statüsü olması ya da halihazırda bir kamu idaresiyle işbirliği halinde olduğunu belgeleyen bir protokol olması çoğunlukla kolaylaştırıcı bir şey gibi görünebiliyor. Ama özellikle bu bakanlıklarla işbirliği meselesi hakkında, çokça başka deneyimlerden duyduğum kadarıyla, aslında yereldeki kamu personelinin inisiyatifi almaması nedeniyle bunlar bu bakanlıkla çalışıyorlar, "O zaman bir de onların onayına gitsin." dediğinde böyle aslında bir bürokratik karmaşaya da sebep oluyor. X bakanlığı diyor ki benim yardım toplamayla ne alakam var? Yani ben bununla ilgili görüş veremem dediği noktada mesela süreç tikanabiliyor. Çok farklı örnekler de duyuyoruz yani."

İnsani Yardım Faaliyetleri ile Yardım Toplama Mevzuatının Çatışması

Afetler gibi olağanüstü durumların yaşandığı zamanlar yardım toplama rejiminin yapısal sorunlarının en görünür biçimde ortaya çıktığı dönemlerdir. 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler ve öncesindeki pandemi süreci, sivil toplumun yardım toplama faaliyetlerinde olağanüstü hukuki düzenlemeleri beraberinde getirmiştir.

En dikkat çekici uygulamalardan biri, STÖ'lerin tüzük veya vakıf senetlerinde yer alan amaç ve çalışma konularıyla sınırlı kalmaksızın afet bölgelerinde faaliyette bulunabilmelerine imkan tanınmasıdır. Bu doğrultuda vakıflar için 13.02.2023 tarihli Vakıflar Meclisi Kararı, dernekler için ise 03.03.2023 tarihli ve 128 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile STÖ'lerin faaliyet alanları afet dönemine özgü olarak genişletilmiştir. Ayrıca kamu idaresi vatandaşların yardımlarını AFAD ve Kızılay'a yapmasını teşvik eden iletişim çalışmaları yürütmüş; bu durum merkezi ise bir yardım toplama modelinin öne çıkmasına neden olmuştur.

Bu çalışma kapsamında düzenlenen odak grup toplantılarında ve mülakatlarda katılımcılar, özellikle pandemi ve 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında, mevcut izin esaslı yardım toplama sisteminin acil müdahale gerektiren durumlarda sivil toplumun hareket kabiliyetini ciddi

biçimde sınırladığını vurguluyor. Yardım toplama izninin bürokratik süreçleri bu durumlarda STÖ'leri hareket edemez hale getirmekte ya da mevzuata uymamanın getirdiği tüm riskleri üstlenmek gibi bir ikilemde bırakmaktadır. STÖ'lerden bir tanesi bağış kampanyası yapamamanın (özellikle pandemi veya deprem gibi kriz zamanlarında) hedef gruba destek veya genel faaliyetler için potansiyel bir kaynak kaybı olduğunu belirtirken, bir diğer STÖ temsilcisi o dönemde idarenin kısıtlayıcı tutumunun çalışmalara etkilerini şu şekilde aktarmıştır:

"O dönem (...) biz dokuzuncu günden itibaren sahada çalışmamıza başladık. Çünkü bölgeden çok fazla taciz ve aile içi, yani aile bireylerinden şiddet vardı. Ev içi diyemiyorum çünkü ev yoktu, çadırda. Aile bireylerinden şiddet hikayeleri geliyordu ve biz de ekibi topladık gittik. (...) Tabii bu işte AFAD mevzuya el koydu, işte yardım toplamalar izne tabi, kimse toplayamaz şöyledir, böyledir vs. (...) kendi kurumumda ciddi anlamda bir panik havası oldu ve benim bölgeye gitmem konusunda da büyük bir risk olduğunu düşündüler."

Odak grup katılımcıları, ayrıca bağış kampanyalarının yalnızca kaynak geliştirme değil; aynı zamanda görünürlük, gönüllü hareketliliği ve toplumsal dayanışmanın

sürekliliği açısından merkezi bir işlev gördüğünü belirtmişlerdir:

"..bir afet kriz anında hızlı müdahale edebilmek için sartsız bağışlara, düzenli bağışçılara, gönüllere ihtiyacımız var. Tam da bu yüzden yardım toplama iznine başvurmak istedik. İşte maratonlarda gönüllerimizle birlikte koşabilelim. Afet bölgesinde çalışıyoruz. Aradan uzun bir zaman geçti ama hepimiz sivil alandayız. Görüyoruz afet bölgelerindeki hala desteğe ihtiyaç olan çağrılar. Oralari görünür kılan ve kuruluşumuzun da bilinirliğini biraz arttıralım istedik. Bu yüzden aslında mali olarak pastada küçük görünen ama çok ciddi ihtiyaçlarımızı kapatan, acil ihtiyaçlarımızı kapatan bir yerde olduğu için yardım toplama iznine biz de başvurmak istemiştik. Biz de ilk yıl aldık, daha sonra yenilemeyi alamadık ve yeniden başvurduğumuzda da hiçbir cevap alamadık. Olumlu, olumsuz. Yaklaşık bir buçuk sene telefonlara, maillere ne yazık ki hiçbir yanıt alamadık."

Afetten etkilenenlerin toparlanması, afet bölgesinin onarımı ve yeniden inşa gibi aşamalar yıllara yayılan uzun dönemli destek mekanizmalarını gerektiriyor. STÖ'ler afetin yarattığı etkileri onarmaya yönelik faaliyetlerine uzun süreli kaynak bulmak, süregiden sorunları ve bunlara karşı sürdürdükleri faaliyetlerini görünür kılmak, bağışçılar ile gönüllüleriyle bağlarını güçlü tutabilmek için bağış kampanyalarının önemli bir araç olabileceğine vurgu yapıyorlar. Ancak izin rejimi hem mevzuat hem uygulama açısından bakıldığında bu uzun vadeli perspektifi tanımlıyor.

Hukuki düzlemde Yardım Toplama Kanunu'nun kısıtlayıcı yapısı afet dönemlerinde daha belirgin hale gelmiş ancak yayınlanan genelgeler ve alınan idari kararla bu kısıtların bir kısmı aşılıma çalışılmıştır.

Örneğin mülakat yapılan bir STÖ, afet dönemlerinde, özellikle 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında, bireysel imza ve kimlik toplamanın fiilen mümkün olmadığını; buna karşılık AFAD ve kaymakamlıklar aracılığıyla resmi koordinasyon ve toplu tutanak sisteminin kurulduğunu aktarmıştır. Yardım dağıtımlarının kamu görevlileri ve STÖ temsilcileri tarafından imzalanan evraklarla kayıt altına alındığı belirtilmiştir. Başka bir STÖ ise deneyimlerini şu şekilde aktarmıştır:

"Yani şimdi birincisi hani bir teknik olarak yaşanan sıkıntılar var, bir de yayılan korku var. Hani uygulamanın kendisi derneklere yaşatılan, bu işte koruma güdüsü vesaire de bizim faaliyetimizi ekstra engelleyebiliyor. Benim yaşadığım deneyim açıkçası buydu. Yani sahaya gittiğimizde tabii ki o kadar meşru bir iş yapıyoruz ki, o kadar meşru bir çalışma yapıyoruz ki, ben giderken dediler ki Hatay'a giremezsin bile. Yani sahaya akredite olmayan hiç kimseyi almıyorlar demişlerdi. Biz Hatay'a girerken Belen'de jandarma durdurdu sabahın 6'sında ve anlattım. Bu yüzden geldik. Ekibim de budur dedim, tanıttım. Jandarma komutanı ağılayarak bana sarıldı ve eskort eşliğinde gittik. Yani jandarma eskortu eşliğinde şehre girdik. Bütün çalışmalarımızda da bizim güvenliğimizi sağladılar. Yani dolayısıyla bir devlet bir uygulama yapıyor ama bizde o şey katlanarak artıyor, katlanarak artıyor. Belki hani kurumlar bu konuda kendini yalnız mı hissediyor? Bu bilgi paylaşımını yapamıyor muzuz aramızda bu tür şeylerde? Hep kafamı kurcalayan, açıkçası afetten bu yana, konulardan biri oldu."

Son dönemde yaşanan orman yangınları da acil durumlarda hızlı yardım toplayabilmenin önemini ortaya koymuştur. Önceden izin almadan yardım toplama iznine sahip, dolayısıyla hemen harekete geçebilen bir STÖ görüşme sırasında SMS hattı üzerinden yapılan bağış çağrılarıyla çok kısa sürede hedeflerin üzerinde kaynak yaratabildiklerini belirtmiştir.

Afet dönemlerinde STÖ'leri ilgilendiren sınırlayıcı düzenlemelerin, günün değişen ihtiyaçlarına cevap vermek üzere ve OHAL Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ile değil; afetleri çapraz kesen bir olgu olarak değerlendirerek ve doğrudan kanunlarla düzenlenmesi gerekir. Sivil alanın sadece kriz anlarında değil her zaman elverişli bir ortamda faaliyet gösterebilmesi için hukuki belirlilik ilkesi uyarınca mevzuatın özgürlükçü bir yaklaşımla güncellenmesi elzemdir. İdarenin yardım toplama izinlerindeki geniş takdir yetkisinin denetlenebilir olması ve şeffaflıkla kullanılması, hukuk devletinin korunması açısından kritiktir.

Ayrıca, bağış ve yardımlara yönelik vergi teşviklerinin sadece belirli STÖ'lerle sınırlı tutulması, eşitlik ilkesi açısından sorunludur ve bu teşviklerin sivil toplumdaki bütün örgütlenmeleri kapsayacak şekilde genişletilmesi gerekir. Afet sonrası normale dönüş adımlarının hızla atılması ve temel hak ve özgürlüklerin korunması adına OHAL uygulamalarının kalıcı kısıtlamalara dönüşmemesi, hukuk devletinin sürdürülebilirliği için bir diğer temel zorunluluktur.

İdari Uygulamalarda Toplumsal Önyargı ve Ayrımcılığın Etkisi

Odak grup toplantılarına katılan STÖ temsilcilerinin yaşadığı kimi deneyimler, teknik konulardan kaynaklanan zorluklardan ziyade toplumsal önyargı ve ayrımcılığa dayalı bazı uygulamalara işaret etmektedir. Bu durum özellikle kamu politikalarına eleştirel yaklaşan veya cinsel şiddet ve LGBTİ+ hakları gibi alanlardan faaliyet gösteren STÖ'ler için ön plana çıkıyor. Bu STÖ'ler için yardım toplamanın izne tabi olması, fiilen güvenlik riski doğurabiliyor. Bu durumda STÖ'ler izin prosedürü yerine başka yöntemleri denemek zorunda kalıyor. Bu da yardım toplama izninin hukuken var ama pratikte erişilemez olduğu anlamına geliyor.

"(...) bağış izni falan alamadığımız için bir defa başvurduk, reddedildi ve şöyle bir durum vardı. İşte tüm o gelirlerinizi falan böyle paylaşmanız gerekiyordu falan. Tabii ki biz onu yapamıyoruz. Çünkü yaptığımız gün (...) gazetesi bizi zaten sürmanşetten verebiliyor. O yüzden onlara hiç girmedik. Zaten ret yedik ve bir daha da hiç ona girmeden başka kampanyalar yaptık."

Odak grup toplantılarına katılan bir başka STÖ ise yardım toplama iznine başvuruları sırasında yaşadıkları deneyimi şu şekilde ifade etmiştir:

"Hani sizin yaptığınız şey kamu yararı değil, camia için falan dedi oradaki memur. Yani ne yaptığımızı sordu. Biz de işte psikologlara, avukatlara, meslek uzmanlarına eğitim verdiğimizizi söyledik. O zaman

eğitim kelimesi şey değildi hani bu kadar tehlikeli bir kelime değildi. Ondan sonra ve alamadık o izni ve o biraz bizi, hani moralimizi bozdu açıkçası. (...) LGBTİ+ alanında çalıştığımız için mesela (X Derneği) gibi iki kere üç kere başvuru yapıp dördüncüde alabilmeyi falan hiç (derneğimiz) üzerinden hayal edemiyorum. Yani çok hedef gösterildiğimiz için. (Y Derneği) için de düşünemiyorum o yüzden."

Bu STÖ'nün yaşadığı deneyimde, kamu yetkilisinin kullandığı ifadeler nesnel ölçütlere dayanmamaktadır ve dışlayıcıdır. Bu durum temelde iki soruna işaret ediyor: Kamu yararı kavramı, belirli toplumsal grupların (LGBTİ+'lar, cinsel şiddet mağdurları, ağır insan hakları ihlallerine uğrayan kişi ve grupların) ihtiyaçlarını dışlayacak biçimde daraltılıyor. Eğitim, psikososyal destek ve hukuki kapasite geliştirme gibi faaliyetler, sadece hedef kitesinin kimliği nedeniyle "kamusal" kabul edilmiyor. Bu sorun alanları, benzer nitelikteki örgütler arasında faaliyet alanı nedeniyle ayrımcı muamele yapıldığına dair güçlü bir algıyı yansıtıyor.

Gelinen noktada STÖ'ler yardım toplama izni başvurusu yolunu tüketmek yerine, alternatif ve daha az görünür yöntemlere yönelmiştir. Bu durum izin başvurularının caydırıcı işlediğini, yardım toplama izninin eşit erişilebilir bir hak olmaktan çıktığını gösteriyor.

Yeni Yöntemler: Kitlesele Fonlama (Crowdfunding), Dijital Platformlar ve Gerçek Kişilerin Yardım Toplaması

Türkiye'de mevzuatta kitlesele fonlama (crowdfunding) kavramının hukuki niteliği, toplanan fonun karşılığında bir edim sağlanıp sağlanmadığına ve faaliyetin amacına göre değişmektedir. Bu çerçevede, sermaye piyasası temelli kitle fonlaması ile yardım toplama amaçlı dijital kampanyalar arasında açık bir ayrım bulunmaktadır. Sermaye piyasası temelli kitle fonlaması, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 35/A maddesi ile düzenlenmiş olup, bu kapsamda ortaklık veya borçlanma aracı karşılığında fon toplanmasına izin verilmektedir. Uygulama esasları, Sermaye Piyasası Kurulu'nun III-35/A.2 sayılı Kitle Fonlaması Tebliği ile belirlenmiştir. Bu rejim yalnızca lisanslı platformlar aracılığıyla yürütülebilir ve Tebliğ'in 2. maddesi uyarınca bağış niteliğinde fon toplama bu tebliğin kapsamı dışındadır.

Buna karşılık, karşılıksız olarak gerçekleştirilen dijital bağış kampanyaları ve yardım toplama faaliyetleri Yardım Toplama Kanunu kapsamına girmektedir. Kanun, yardım toplama faaliyetlerini teknik araçtan bağımsız olarak ele almakta; internet, sosyal medya veya dijital platformlar üzerinden yapılan bağış çağrılarını da yardım toplama faaliyeti olarak değerlendirmektedir. Bu doğrultuda GoFundMe benzeri bağış odaklı platformlar, yardım toplama mevzuatı kapsamında idari ve hukuki denetime tabidir.

Yardım Toplama Kanunu 1983 tarihli olup dijitalleşme ve yeni teknolojiler dikkate alınarak hazırlanmış değildir. Kanun'da internet, dijital platformlar, kripto varlıklar veya blokzincir tabanlı bağış mekanizmalarına ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Buna rağmen idare, kanunu geniş yorumlayarak, dijital ortamda yapılan bağış çağrılarını da yardım toplama faaliyeti olarak değerlendirmektedir. Bu yaklaşım normun uygulanabilirliğini korumakla birlikte, hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkeleri açısından sorunludur.

Blokzincir tabanlı bağış sistemleri bakımından ayrıca 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ve kripto varlıklara ilişkin MASAK düzenlemeleri gündeme gelmektedir. Ancak bu düzenlemeler, esas itibarıyla mali suçların önlenmesine yönelik olup yardım toplama faaliyetinin kendisini bütüncül biçimde düzenlememektedir. Nitekim odak grup katılımcıları, dijital bağışın hukuken tanınmadığı bir ortamda hem STÖ'lerin hem de bağışçıların gereksiz risklerle karşı karşıya kaldığını vurgulamıştır:

"Biz Fonzip üzerinden de bağış alıyoruz. Dolayısıyla orada kredi kartı, yurt dışından kredi kartıyla şey yapıyor. Biz bunu nasıl ayırt edeceğiz? (...) Şimdi IP adresi dediğin zaman bu sefer VPN ile yurt içinden bağlananlar da yurt dışı gibi görünüyor falan filan.

Yani ben bunu bankayla da konuştum. Hani havale EFT'lerde ben bunu nasıl anlayacağım yurt dışından yapıldığını ona dair hiçbir şey de yok. Oradan da bir cevap alamadım. Yani dolayısıyla şey yani bir denetim geçirdik daha yeni başımıza bir şey gelmedi. Allah'tan herhangi bir ceza almadan şey yaptık ama bundan sonrasında nasıl olur gerçekten bilemiyorum yani uykularımız kaçıyor bazen bunları düşünürken ama dert hani hiçbir şeyin tanımlı olmaması asıl olarak. Örnek veriyorum, bu yurt dışından kredi kartıyla yapılan bağışları ben nasıl ayırt edeceğim? Bunu ne Fonzip, ne VPN, ne başka bir şey bana hiçbir şekilde çözümünü üretmiyor, devlet de üretmiyor. Ama sadece işte kuyuya bir taş atıyor, yardım toplama yurt dışından alınanları bana bildireceksin deniyor. Bazen başka kurumlara şöyle şeyler geldiğini de duyuyorum. Hani yardım yurt dışından şey gelmiş, bağış gelmiş, dolayısıyla banka oradan bir masraf düşmüş aynı gün içerisinde aynı gün içerisinde bildirmedigin için oradan bir ceza yiyorsun yani bankanın yapmış olduğu, almış olduğu masrafı bildirmedigin için sana ceza kesiyorlar. Yani böyle şeyler de yaşıyor."

Bu örnek yükümlülüğün teknik olarak yerine getirilemez olabildiğini göstermektedir. Hukuk devleti ilkesi gereğince, idare tarafından öngörülen yükümlülüklerin objektif olarak ifa edilebilir nitelikte olması gerekir, yerine getirilmesi fiilen imkansız yükümlülükler öngörülemez. İdare, Kanun lafzını geniş yorumlayarak dijital bağış çağrılarını da yardım toplama saymaktadır. Ancak saha bulguları bu yaklaşımın hukuki belirlilik ilkesini zedelediğini göstermektedir. Konuyla ilgili olarak dile getirilen bir diğer konu da mevcut Yardım Toplama Kanunu'nun güncel ihtiyaçları karşılayacak nitelikte olmamasıdır:

"(...) herkes kanunun geçmişte kaldığını, dijital yardım toplama yollarını içermediğini biliyor. Çok önceden böyle bir çalışma yapıldığını ama son anda bir olaydan dolayı geri çekildiğini söyledi. Ama ben bunu

her yerde söyledim. Ama biz küçük bir (STÖ'yüz). O yüzden böyle bir çalışma çok iyi oldu. İkincisi, yardım toplama izni almazsanız ne olur? Biz bu şey gibi hani bazı dernekler ve vakıflar sadece Avrupa Birliğinden gelen fonlarla bir şeyler yapmaya çalışıyor."

Bir başka katılımcı, dijital bağışın özü itibarıyla şeffaflık avantajı yarattığını belirterek yaşadığı bir deneyimi şu şekilde dile getirmiştir:

"(...) böyle bir konuda, yani cami yaptırma derneklerinin dışında böyle dijitalde yardım toplama izni olan ilk (STÖ'yüz). Yani bize ilk önerdikleri şey niye bunlarla uğraşıyorsunuz, kavanoz koyalım oldu. (...) çok komikti. Ben mesela kavanozdaki bizim bütün para yani sistemde Fonzip üzerinden herkes yani bankacılık sisteminde olacak ve siz bunları hareketlerini görebileceksiniz dedim. Ben peki dedim kavanozda toplanan paraları nasıl kontrol ediyorsunuz? Yani gidiyor musunuz? Açıldığında "Hayır" gitmiyoruz dediler. Peki işte o dernekten ya da kurumdan 3 kişi açıyormuş, tutanak tutuyormuş. Peki nereden biliyorsunuz ne kadar para çıktığını? Dediğimde bana cevap veremediler. Çünkü bir türlü şeyi biz onlara anlatamadık. Yani bu dijitalden hiç elimizde bir şey olmadan, sokağa çıkmadan. Nasıl para yani? Bu söylediğim 10 yıl falan önce işte. Sonra o şeyi söyleyince, bu kavanoz hikayesini konuşunca birazlık daha olumlu yaklaştılar ve biz şeyi fark ettik. Aslında yardım toplama kanunu hep gelmiş, insanlar iki tane yaka kartı vermişler o yaka kartıyla kapı kapı ki hala bunu sürdürenler var. Mesela bizim buraya Samsun'dan bir dernek geliyor yaka kartlarıyla."

Bu ifade normun tarihsel bağlamının fiziki bağış araçlarına dayandığını; oysa dijital altyapıların izlenebilirliği artırdığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla sorun yalnızca düzenleme eksikliği değil, düzenleme mantığının analog döneme ait olmasıdır.

Sonuç ve Reform Önerileri

Yardım toplama rejimi Türkiye'de devlet-toplum ilişkisinin hassas alanlarından biridir. Güncel düzenlemeler denetimi artırırken, sivil dayanışma ve örgütlenme özgürlüğü açısından yeni tartışmalar doğuruyor. Buna bağlı olarak Türkiye'de yardım toplama mevzuatı ve STÖ'lerin kaynak yaratma faaliyetlerine odaklanan bu çalışma, Türkiye'de yardım toplama rejiminin yalnızca teknik bir idari düzenleme değil; örgütlenme özgürlüğü, hukuk devleti ve demokratik toplum düzeniyle doğrudan bağlantılı yapısal bir alan olduğunu ortaya koyuyor. **Mevcut yardım toplama rejimi, bağış serbestisi ile kamu denetimi arasında dengeli bir model kuramıyor. İzin temelli yaklaşım STÖ'lerin kaynaklara erişimini zorlaştırıyor ve örgütlenme özgürlüğüne dolaylı biçimde müdahale ediyor.**

35

Mevcut izin esaslı ve belirsiz hukuki rejim ve uygulamalar sivil toplumun mali sürdürülebilirliğini zayıflatıyor. Toplumsal dayanışma ve katılım kanallarını daraltıyor. Bugünkü yardım toplama rejimi, eşitlik, ölçülülük ve hukuki belirlilik ilkeleri bakımından ciddi sorunlar barındırıyor. Ayrıca, ayrıcalıklı muafiyetler ve keyfi uygulamalar, örgütlenme özgürlüğünü dolaylı biçimde sınırlandırıyor.

STÖ'lerin kuruluş aşamasında amaçlarının hukuka uygunluğu idare tarafından denetlendiğinden, kuruluş amacıyla doğrudan bağlantılı bağış faaliyetlerinin ayrıca izne bağlanması ve sıkı denetim rejimi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesi

ile Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmelerin örgütlenme özgürlüğünü düzenleyen hükümleri kapsamında öngörülen meşru sınırlama rejimiyle bağdaşmamaktadır. Nitekim yardım toplama faaliyetlerinin suç teşkil eden fillerle ilişkilendirilmesi halinde Türk Ceza Kanunu ve ilgili diğere mevzuat, bu fillerin önlenmesi ve cezalandırılması için yeterli hukuki araçları halihazırda sağlamaktadır. Bu anlamda kamu güvenliği ya da kamu düzeni temelli bir yaklaşım için gereken kurumsal güvencelerin zaten bulunduğunu söylemek gerekir.

Mevcut izin sisteminin bir diğere yapısal sorunu, başvuru değerlendirme kriterlerinin belirsizliği ve idareye tanınan geniş takdir yetkisidir. "Kamu yararı", "işin önemi" veya "faaliyetin başarıya ulaşma ihtimali" gibi muğlak kriterler, özellikle hak temelli çalışan ve kamu politikalarını eleştirel bir gözle izleyen STÖ'ler açısından keyfi uygulamalara zemin hazırlamaktadır. Yardım toplama izni başvurularının, kuruluşun faaliyet alanı, tanınırlığı veya idarenin subjektif değerlendirmeleri temelinde reddedilebildiği görülmektedir. **Bu durum, derneklerin özerkliğini ve kendi amaçlarını belirleme serbestisini zedelemektedir.**

Öte yandan, izin almadan yardım toplayabilen kuruluşlara ilişkin istisnai statülerin son derece dar tutulması ve bu statülerin Cumhurbaşkanı takdirine bağlı olarak belirlenmesi, sivil toplum alanında yapısal bir eşitsizlik yaratmaktadır. Kamu yararı veya vergi muafiyeti statüsüne sahip olsalar dahi çok sınırlı sayıda kuruluşun bu haktan yararlanabilmesi, eşitlik ve öngörülebilirlik ilkeleriyle bağdaşmamaktadır.

Uluslararası insan hakları standartları ve karşılaştırmalı hukuk örnekleri, kamu yararı ve güvenlik hedeflerinin önceden izin rejimi olmaksızın da etkin biçimde sağlanabileceğini gösteriyor. Örneğin İskandinav ülkeleri ile pek çok Batı Avrupa ülkesinde yardım toplama faaliyetleri genellikle katı bir yasal düzenlemeye tabi değildir, bunun yerine kuruluşların kendi inisiyatifleriyle kabul ettikleri normlar ve

davranış ilkeleri, diğerk bir deyişle, öz-düzenleme esastır. Hollanda'da bağış toplama standartları bir vakıf tarafından belirlenen iyi uygulama ilkelerine dayanır ve sadece kamuya açık alanlardaki faaliyetler izne tabidir. İrlanda'da 2009 Yardım Kuruluşları Yasası ile yasal çerçeve ve öz-düzenleme birleştirilmiştir; bağış toplayanların STÖ'lerin geliştirilen iyi uygulama ilkelerine uyması yasal bir zorunluluktur. İngiltere ve Galler'de ise yerelde düzenlenen kısa süreli faaliyetler izin şartından muaf tutulabilmektedir. Polonya 2014 yılında yaptığı yasa değişikliği ile izin sistemini kaldırarak bildirim sistemine geçmiştir. Üstelik SMS veya internet üzerinden yapılan bağışlar bu bildirimden de muaf tutulmuştur. Slovakya'da da benzer şekilde izin prosedürü kaldırılarak, şeffaflığı sağlamak amacıyla internet portalında raporlama şartı içeren bir bildirim modeli benimsenmiştir. Makedonya, Macaristan, İspanya, Ukrayna ve Moldova gibi ülkelerde yardım toplama için herhangi bir izin prosedürü uygulanmamaktadır. Almanya'da 16 eyaletin 13'ünde yardım toplamaya yönelik ek yük getiren yasalar son 20 yılda yürürlükten kaldırılmıştır.

Türkiye'de yardım toplama mevzuatının, bu standartlarla uyumlu, öngörülebilir ve özgürlükçü bir çerçevede yeniden ele alınması yalnızca sivil toplum için değil; demokratik toplumun bütünlüğü için de büyük bir önem taşıyor. Buna karşılık, **Türkiye'de mevcut hukuki rejim ve uygulamalar, güncel dijital bağış pratikleri mevcut izin rejimiyle uyumlu değildir. Hukuki boşluklar ise STÖ'leri görünürlüğü azaltan yarı-formel yöntemlere yöneltmektedir.**

Mevzuattan ve uygulamalardan kaynaklanan sorunlar, uluslararası standartlarla uyumlu, faaliyet sonrası denetime dayalı, öngörülebilir ve ölçülü bir düzenleme ihtiyacını açık bir şekilde gündeme getiriyor. Ayrıca düzenlemelerin kişisel verilerin koruması ile denetim arasında dengeli bir çerçeveye oturtulması, açık ve teknolojiyle uyumlu olması gerektiği de "sıkıştıran bir toplumsal ihtiyaç" olarak kendisini gösteriyor.

Bu çerçevede, bağış serbestliği ile kamu düzeninin korunması arasında kurulması gereken denge, önleyici ve izin esaslı bir denetim modeli yerine, faaliyet sonrası denetimi esas alan bir yaklaşım ile sağlanmalıdır. Yardım toplama mevzuatının STÖ'lerin finansal sürdürülebilirliğinin güvence altına alınması amacıyla bağışçılığı teşvik eden ve kolaylaştıran, bağış toplama faaliyetlerinin şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda yürütülmesini sağlayan, aynı zamanda örgütlenme özgürlüğü ile kamu yararı arasında ölçülü ve öngörülebilir bir denge kurmayı hedefleyen bir anlayışla yeniden ele alınmalıdır. Bu amaçlar önceden izin alma yükümlülüğü olmaksızın; yıllık beyannameler, mali raporlama ve mevcut idari denetim mekanizmaları aracılığıyla da etkin biçimde gerçekleştirilebilir.

Bu kapsamda, bu yayın mevzuatın ve uygulamanın STÖ'lerin kaynak geliştirme faaliyetlerini destekleyici bir yapıya kavuşması için aşağıdaki tavsiyelerde bulunuyor:

1

Yardım Toplama Kanunu'nun 2. Maddesinde de öngörüldüğü üzere, STÖ'lerin kendi statülerine göre topladıkları yardımlar **Yardım Toplama Kanunu'nun kapsamı dışında değerlendirilmelidir. Böylece,** STÖ'lerin genel amaç ve faaliyetlerine yönelik düzenli gelir çağrıları için bağış ve yardım arasındaki kavramsal yapaylık giderilmelidir.

2

Dijital Bağış Rejiminin Açık Tanımı: Sosyal medya, SMS, kitlesel fonlama (crowdfunding), maraton ve bireysel link kampanyaları mevzuatta açıkça tanımlanmalı; gri alanlar kaldırılmalıdır.

3

Uygulama Birliği ve Standart Süreler: İdari makamlar arasında yeknesaklık sağlanmalı; bildirim ve uzatma süreleri kanunda açıkça belirlenmelidir.

4

Bildirimlerde Şeffaflık: Yapılan bildirimler yıllık istatistiklerle kamuya açıklanmalıdır.

5

Afet Dönemlerinde Esnek Protokol: Olağanüstü hâllerde hızlı bildirim, toplu kayıt ve koordinasyon esaslı geçici kolaylaştırıcı rejim öngörülmelidir.

6

KVKK ile Uyumlu Veri Minimizasyonu: Bildirim ve denetimde talep edilebilecek kişisel veriler açıkça sınırlandırılmalı; faydalanıcı listeleri için ölçütülük ilkesi uygulanmalıdır.

40

7

Yurt Dışı Bağışlarda Eşik ve Toplu Bildirim: Düşük tutarlı bağışlar için istisna getirilerek belirli eşik üzerindeki için toplu ve periyodik bildirim modeli uygulanmalıdır.

8

Katılımcı Reform Süreci: Mevzuat değişiklikleri hazırlanırken STÖ'lerin katılımı zorunlu kılınmalı; düzenleme süreci şeffaf ve istişareye dayalı yürütülmelidir.